

Munich Personal RePEc Archive

International labour standards and The Republic of Bulgaria – a century of experience

,

(New Bulgarian University - Sofia)

2021

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/108154/>
MPRA Paper No. 108154, posted 12 Jun 2021 13:22 UTC

INTERNATIONAL LABOUR STANDARDS AND THE REPUBLIC OF BULGARIA – A CENTURY OF EXPERIENCE

МЕЖДУНАРОДНИТЕ ТРУДОВИ СТАНДАРТИ И РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – СТОГОДИШЕН ОПИТ

Associate Professor, PhD Ivaylo Staykov

Member of the Law Department of New Bulgarian University – Sofia, Bulgaria

Summary: The study analyzes the nature and importance of international standards for labour and social human rights, which have been created for a century by the International Labour Organization. Briefly presented the instruments that accepts this organization and their role in international legal regulation of labour. The report is dedicated to the 100th anniversary of the membership of Bulgaria in this universal specialized international organization.

Key words: International Labour Organization, international labour standards, international labour law, conventions, recommendations, declarations, labour and social human rights

JEL: K310, K380

Резюме: В изследването се анализира същността и значението на международните стандарти за трудовите и социалните права на човека, които са създавани в продължение на столетие от Международната организация на труда. Накратко са представени актовете, които приема тази организация и ролята им за международноправното регулиране на труда. Докладът е посветен на 100-годишнината от членуването на България в тази универсална специализирана международна организация.

Ключови думи: Международна организация на труда, международни трудови стандарти, международно трудово право, конвенции, препоръки, декларации, трудови и социални права на човека

Увод

България е член на Международната организация на труда (МОТ) от 6 декември 1920 г. – вече сто години, независимо от превратностите в световната и националната ѝ история. Тя е член в качеството ѝ на Царство България, Народна република България и Република България.

Международната организация на труда е създадена след края на Първата световна война по силата на системата от Версайски мирни договори. Неизменна част от мирните договори с победените държави е част XIII „Труд“, като така тя става и Устав (Конституция) на учредената чрез нея МОТ¹. Той и сега – вече 100 години след създаването на организацията, продължава да бъде действащият ѝ Устав². България, като участник в Парижката конференция, макар и страната на победените, и като страна по Версайските мирни договори, практически става една от държавите учредителки на МОТ³.

След създаването на Организацията на обединените нации (24 октомври 1945 г.), МОТ, като запазва своята самостоятелност, става първата нейна специализирана агенция

---

¹ Вероятно поради правни традиции в словоупотребата, на български език е възприет преводът „Устав на МОТ“. Във френския и английския оригинал този акт се нарича „конституция“ – съответно „Constitution de L'Organisation internationale du Travail“ и „Constitution of the International Labour Organization“. На руски език преводът е също „Устав Международной организации труда“, както и на някои други славянски езици. Независимо от езиковия превод, безспорно става дума за първичен, учредителен и основополагащ правен акт, който определя създаването, устройството и функциите на МОТ, който има конституционно значение за нейното съществуване и дейност. С „Конституция на МОТ“ си служат в българската правна литература проф. Илия Янулов – Компетенция на Международна организация на труда, 1935-1936; Българското трудово право и международните конвенции и рекомендации по труда, 1942-1943, и проф. Слава Митовска – Международна организация на труда, 1946 г. От втората половина на XX век в българската правна лексика е утвърдено понятието „устав“, вкл. Устав на ООН, Устав на СЗО и т.н. – вж. проф. Александър Янков, Организация на Обединените нации, 1965 г.; проф. Петко Радойнов, Правотворчески функции на международните организации, 1971 г., проф. Васил Мръчков, Международно трудово право, 2000, и други.

² Първоначалният текст на Устава (Конституцията) на МОТ, създаден през 1919 г., е изменен през 1922 г., в сила от 4.06.1934 г.; през 1945 г., в сила от 26.09.1946 г.; през 1946 г., в сила от 20.04.1948 г.; през 1953 г., в сила от 20.05.1954 г.; през 1962 г., в сила от 22.05.1963 г.; през 1972 г., в сила от 1.11.1974 г.

³ Вж. подробно **Николов, Д.** Международна организация на труда. История, устройство, решения. С предговор от Кирил Г. Попов. София: Хемус, 1924, VIII л.+144 с.; **Янулов, Ил.** Компетенция на Международната организация на труда. – Годишник на Софийския университет, Юридически факултет. Том XXXI, 10, 1935-1936, с. 5-25; **Митовска, Сл.** Международна организация на труда. С.: Институт за социални проучвания, 1946, с. 36-50; **Мръчков, В.** Международно трудово право. С.: Сиби, 2000, с. 35-42; **Средкова, Кр.** Международната организация на труда – основен стожер на социалната сигурност на трудещите се. – Труд и право, XXVIII, 2019, № 2, с. 6-12; **Стайков, Ив.** 100 години членство на България в Международната организация на труда и значение на международните трудови стандарти. – Съвременен право, XXXI, 2020, № 2, с. 23-40; **Иванов, С. А.** Международная организация трудящихся. – Советское государство и право, 1956, № 3, с. 29-35; **Киселев, И. Я.** Сравнительное и международное трудовое право. Учебник для вузов. Москва: Дело, 1999, с. 461-462; **Костин, Л. А.** Международная организация труда. Москва: Экзамен, 2002, с. 174-200; **Богатыренко, З. С.** Международная организация труда и её нормотворческая деятельность. – В: Международная организация труда: конвенции, документы, материалы. Москва: Издательство „Норма“, 2007, с. 8-19; **Мачульская, Е. Е.** Столетие Международной организации труда: итоги и новые задачи. – Международные трудовые стандарты и национальное законодательство о труде и социальном обеспечении (к 100-летию МОТ). Сборник научных трудов V Международной научно-практической конференции, Минск, 1-2 ноября 2019 г. Редакционная коллегия: К. Л. Томашевский (отв. ред.) [и др.]. Минск: Международный университет „МИТСО“, 2019, с. 36-40; **Johnston, George Al.** The International Labour Organization: Its work for social and economic progress. London: Europa Publications, 1970, XII+363 p.; **Valticos, Nicolas and Geraldo von Potobsky.** International Labour Law. Second revised edition. Deventer, Boston: Kluwer Law and Taxation, 1995, 322 p.; **Rodgers, Gerry, Lee Swepston, Eddy Lee and Jasmien van Daele.** The International Labour Organization and the quest for social justice, 1919-2009. Geneva: ILO, International labour office, 2009, XVI+272 p.; **Maul, Daniel.** The International Labour Organization. 100 Years of global social policy. Berlin: De Gruyter Oldenbourg [Walter de Gruyter GmbH] in association with ILO, International labour office, Geneva, 2019, XIV+301 p.

(организация) по смисъл на чл. 57 от Устава на ООН. Този международноправен статус тя получава въз основа на подписаното през 1946 г. споразумение с ООН.

През 1969 г., по повод на 50-годишнината от създаването ѝ, МОТ получава Нобеловата награда за мир за „нейния принос в осигуряването на международния мир чрез установяване на социална справедливост, подобряване на условията на труд и повишаване на жизненото равнище на трудещите се“⁴. Генералният директор на МОТ Дейвид А. Морс (1907-1990) получава Нобеловата награда от името на Организацията на 10.12.1969 г. в аулата на университета в Осло (Норвегия). В речта си при връчването на наградата, Аасе Лионаес (1907-1999), председател на Нобеловия комитет на норвежкия парламент, заявява: „Под основата на главния офис на МОТ в Женева има документ, върху който е написано: *Si vis pacem, cole justitiam* – Ако искаш мир, създай справедливост!“⁵ Малко са организациите, които са успели, както МОТ е успяла да приложи в действие моралната идея, на която се основава. [...] През тези петдесет години МОТ прие над 250 конвенции и препоръки. И макар, че не всичките ѝ 121 държави членове са ратифицирали всичките конвенции, считам, че сме оправдани да кажем, че МОТ е оказала трайно влияние върху социалното законодателството на всяка една държава в света.“⁶ Сега държавите членове на МОТ и приетите от нея трудови конвенции и препоръки са значително повече, но направените тогава констатации продължават да не губят своята актуалност и днес⁷.

Именно създаването на социална справедливост в световен мащаб е един от основополагащите и водещите принципи в цялостната дейност на МОТ. Този принцип, роден от историческите причини за създаването на МОТ, но продължаващ да има основно значение и сто години по-късно, е формулиран в синтезиран вид в първото изречение от Преамбюла на Устава на МОТ: „Имайки предвид, че всеобщ и траен мир може да бъде установен само на основата на социалната справедливост“. Думата „мир“ се среща още два пъти в Преамбюла на Устава на МОТ! Историята показва, че само двадесет години след създаването на МОТ започва Втората световна война; втората половина на ХХ век е

---

⁴ **Нобелови лауреати.** Еднотомна енциклопедия. С.: „Българска енциклопедия“ – БАН, Фондация „Отворено общество“, 1994, с. 292-293.

⁵ Цитат от Албер Тома (1878-1932), първият Генерален директор на МОТ в периода 1919-1932 г. **Thomas, Albert.** *International Social Policy.* Trans. Monica Curtis. Geneva: ILO, 1948, p. 62.

⁶ Вж. специалния бюлетин на МБТ „Нобелова награда за мир“, 1969, с. 6 и с. 10 на официалната страница на МОТ на адрес https://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/1969/69B09_195_engl.pdf [електронен ресурс] (достъп на 14.02.2021 г.).

⁷ Към днешна дата в МОТ членуват 187 държави. Това са 186 от 193-те държави членове на ООН плюс островите Кук. Държавите членове на ООН, които не са членове на МОТ, са Андора, Бутан, Лихтенщайн, Микронезия, Монако, Науру и Северна Корея.

изпълнена с много локални войни и въоръжени конфликти; за съжаление и първите 20 години на XXI век не сложиха край на тази тенденция. Затова основната ръководна идея в дейността на МОТ – принципът за създаване на социална справедливост и неразривната му връзка с установяване и поддържане на световен мир, продължава да бъде актуален и днес.

Международната организация на труда е създадена и осъществява дейността си и въз основа на принципа на трипартизма (тристранното сътрудничество). При създаването на МОТ през 1919 г. това е уникално и новаторско решение – в състава на органите и в дейността на една международна правителствена организация да участват представители на неправителствени организации, тези на работодателите и на работниците. Тази уникалност издържа проверката на времето и вече сто години доказва своята функционалност и адекватност при уредбата на трудовите отношения. Трипартизмът е естественото и логическото развитие на двустранния социален диалог (бипартизма) между работодателските и синдикалните организации и прерастването му в „триалог“ чрез включването на държавата. В рамките на МОТ трите страни – държава, работодатели и работници, не само се срещат на едно място и дискутират, но и създават право – международните трудови стандарти⁸.

Заложено като основна цел при учредяването на МОТ и като основен принцип в цялостната ѝ дейност като международна организация, създаването на социална справедливост се осъществява чрез уредба на международноправна закрила на труда (международноправно регулиране на труда). Функциите (дейността) на МОТ, които произтичат пряко от разпоредбите на нейния Устав, са: нормотворческа, техническо сътрудничество и научноизследователска, проучвателна и информационна дейност. Чрез осъществяване на нормотворческата си дейност – приемане на трудови конвенции и препоръки, чрез механизма на принципа на трипартизма, МОТ създава минимални международни стандарти за закрила на труда. Възприемането на тези трудови стандарти от

---

⁸ За социалния диалог като основен принцип в дейността на МОТ и като основен принцип на вътрешното трудово право на всяка демократична, правова и социална държава вж. **Десев, Н.** МОТ и нейните социални партньори. – Проблеми на труда, XXXVIII, 1997, № 3, с. 45-49; **Мръчков, В.** Тристранното сътрудничество в конвенциите и препоръките на Международната организация на труда. – Правна мисъл, XLII, 2001, № 2, с. 65-85; **Средкова, Кр.** Социалният диалог в МОТ и България. – В: Международната организация на труда и България – 100 години и занапред. [Сборник с доклади и научни съобщения от Международната научнопрактическа конференция, посветена на 100-годишнината от създаването на МОТ, 27-28 юни 2019 г., Софийски университет „Св. Кл. Охридски“]. Ред. колегия. София: Сиби и др., 2020, с. 267-277 и цит. там литература; **Tikriti, Abdul-Karim.** Tripartism and the International Labour Organisation: a study of the legal concept: its origins, function, and evolution in the law of nations. Studies in international law. Vol. 7. Stockholm, Sweden: Published under the auspices of Svenska Institutet för Internationell Rätt: Distributed by Almqvist & Wiksell International, 1982, XXVIII+417 p.

държавите членове на МОТ подобрява положението на трудещите се, като в същото време отчита и интересите на работодателите. Посредством непрекъснатото реално осъществяване на трите основни направления в дейността на МОТ в тяхното взаимно допълване и взаимодействие, вече един век тази международна организация непрестанно насърчава държавите по целия свят да провеждат социални реформи⁹.

Изложение

I. Международното трудово и осигурително право е право на международните стандарти за трудовите и другите социални права на човека¹⁰. Руският учен трудовоправник проф. Игор Я. Киселев (1932-2005) определя международните трудови стандарти като „нормативната субстанция на международното трудово право, едно от достиженията на съвременната цивилизация, което отразява опита на държавите за внасяне в пазарната икономика на социалните ценности, разработването с усилията на цялата световна общност на инструменти за социална политика, приемливи за всички държави“¹¹. По думите на автора, съдържанието на тези стандарти представлява „концентриран израз на опита на много страни, резултат на щателен подбор на най-ценните и универсално значими норми и положения в националните системи на трудовото право, създаване на оригинални синтетични правила с участието на юристи, представители на съществуващите системи на правно регулиране на труда, плод на сблъсък на различни мнения и подходи, на разнородни политически сили и интереси, на различни идеологически концепции, намиране на компромисни юридически формули, и като краен резултат – тяхната трансформация в международни норми. Международните трудови стандарти са главният резултат на международноправното регулиране на труда, което по същността си представлява регламентация посредством договаряне между държавите на въпросите свързани с прилагането на наемен труд, подобряване на условията на труд, защитата на индивидуалните и колективните интереси на работниците“¹².

---

⁹ Вж. подробно **Йосифов, Н.** Функции и органи на Международната организация на труда. – Проблеми на труда, XXXIII, 1992, № 8, с. 56-70; **Белов, М.** За някои философски аспекти на функциите на международното трудово право. – Съвременен право, XV, 2004, № 4, с. 64-73.

¹⁰ Вж. **Лушникова, М. В.** Международное трудовое право: понятие, предмет. – Вестник Пермского университета. Юридические науки, 2013, № 3 (21), с. 131-138.

¹¹ **Киселев, И. Я.** – В: Киселев, И. Я., А. М. Лушников. Трудовое право России и зарубежных стран. Международные нормы труда: учебник. Под. ред. М. В. Лушниковой. 3-е перераб. и доп. изд. Москва.: Эксмо, 2008, с. 468.

¹² **Киселев, И. Я.** Сравнительное и международное трудовое право, с. 447-448.

Принципите и нормите на международното трудово и социално право се явяват необходимия минимум за трудовите и другите социалните права на човека във всяко национално законодателство. Международните трудови стандарти не са максимумът, който изисква международната общност от държавите, а минимумът, който държавата е длъжна да обезпечи на своите граждани в областта на трудовото и социалното законодателство. Именно затова съвременната социална държава признава приоритета на международните трудови стандарти над националното законодателство. Но всяка държава може да „повиши“ съответния минимум, да конкретизира и адаптира международните стандарти, като отчита националните социално-икономически условия и дадености¹³.

Една от основните тенденции в развитието на трудовото право в края на ХХ век и през първите две десетилетия на ХХІ век е увеличаване на ролята на общопризнатите принципи и норми на международното трудово право. Както посочва проф. Васил Мръчков, „в принципите на вътрешното право, а това значи – и на българското трудово право, намира израз и световният опит в развитието на правото, неговите универсални разрешения и ценности, които имат общочовешко значение“¹⁴. Професор И. Я. Киселев отбелязва, че „с течение на десетилетията се повишава авторитетът на международните трудови стандарти, много от които възплъщават общопризнати в цивилизования свят принципи и норми на международното право, действат като вътрешно национално право и дори имат приоритет спрямо него“. Авторът прави и констатацията, че вследствие на създадения механизъм за пряко обезпечаване на международноправната защита на

---

¹³ Вж. и **Янулов, Ил.** Ратифицираната конвенция и вътрешното право на дадена страна. – Адвокатски преглед, ХХІІІ, 1942, № 2, с. 19-21; **Мръчков, В.** Ролята на Международната организация на труда за закрилата на труда. – Закон, ІІІ, 1994, № 2, с. 25-44; **Йосифов, Н.** Ратифицираните конвенции на Международната организация на труда – правна гаранция за минимални стандарти за закрила на труда. – Научен алманах на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“. Юридически науки и обществена сигурност. Варна: ВСУ „Черноризец Храбър“, 2002, № 3, с. 155-161; **Стайков, Ив.** Историческата роля на Международната организация на труда за установяване на международни стандарти за трудовите и социални права на човека. – Годишник на Департамент „Право“ на Нов български университет 2019 г. Година VIII. С.: Издателство на НБУ, 2020, с. 216-243; **Herzenberg, Stephen A., Jorge F. Perez-Lopez and Stuart K. Tucker.** Labour standards and development in the global economy. – In: Labour standards and development in the global economy. Stephen A. Herzenberg and Jorge F. Perez-Lopez (eds.). Washington, DC: U.S. Department of labour, Bureau of International labour affairs, 1990, p. 1-16; **Sweepston, Lee.** The Future of ILO standards. – Monthly labour review, 1994, Vol. 117, Iss. 9, pp. 16-23; International labour standards: History, theory and policy options. Kaushik Basu, Henrik Horn, Lisa Roman, Judith Shapiro (eds.). Blackwell Publishing Ltd, 2003, 360 p.; **Alston, Philip.** „Core labour standards“ and the transformation of the international labour rights regime. – European journal of international law, 2004, Vol. 15, Iss. 3, pp. 457–521; **Ewing, Keith D.** International labour standards. – In: Global industrial relations. Michael J. Morley, Patrick Gunnigle and David Collings (eds.). London and New York: Routledge, 2006, pp. 239-253.

¹⁴ **Мръчков, В.** Трудово право. 10. прераб. и доп. изд. С.: Сиби, 2018, с. 61. Вж. и становището му за съотношението международно и вътрешно трудово право в Международно трудово право, с. 51-52.

трудовете права, се създават предпоставки за превръщане на регионалните трудови стандарти в наднационално право, например в държавите от Европейския съюз¹⁵. Руският учен проф. Ирина К. Дмитриева подчертава, че взаимодействието между международната и националните правни системи в сферата на труда се проявява в това, че „международните трудови норми и приципите, които стоят в тяхната основа, могат да действат не само в рамките на собствената си правна система, но и в правната система на Руската федерация“¹⁶. Този извод е относим и към българската правна система, както и към вътрешната правна система на всяка съвременна демократична, правова и социална държава.

След средата на XX век международните трудови стандарти относно трудовете и другите социални права на човека се превръщат в един от основните компоненти от цялостно изградената международна и вътрешно-национална система за основни права и свободи на човека. Уредени за първи път между двете световни войни в международните трудови конвенции и препоръки, впоследствие те стават неразделна част от съдържанието на много универсални и регионални международноправни актове, в конституциите на всяка демократична, правова и социална държава, в националните вътрешни законодателства¹⁷. В началото на 60-те години на XX век известният руски трудовоправник проф. Семен А. Иванов (1924-2008) посочва, че международното регулиране на труда по същество представлява разновидност на защитата на правата на човека, институт, който успешно се утвърждава в съвременното международно право, и официалното признаване на трудовете права в качеството им на неотменими права на човека значително засилва

---

¹⁵ **Киселев, И. Я.** Сравнителное трудовое право. Учебник. Москва: ТК Велби, Издательство „Проспект“, 2005, с. 4.

¹⁶ **Дмитриева, Ир. К.** Принципы российского трудового права. Москва: ООО „Цифровичок“, 2004, с. 87; **от нея:** Общеизвестные принципы и нормы международного права (международные трудовые нормы) и конвенции МОТ: их значение и соотношение с российским трудовым правом. – В: Материалы VII международной конференции „Международное, российское и зарубежное законодательство о труде и социальном обеспечении: современное состояние (сравнительный анализ)“. Под ред. К. Н. Гусова. Москва: Московский государственный юридический университет имени О. Е. Кутафина и Издательство „Проспект“, 2011, с. 116-118.

¹⁷ Вж. и аргументите за обособяването на Международната защита на социалните права като самостоятелна система, като нов отрасъл на международното публично право **Петрова, П.** Проблеми и перспективи на международноправната защита на социалните права. – В: Сборник с доклади от международна научна конференция „Ролята и значението на международното и наднационалното право в съвременния свят“, организирана по повод 90-годишнината на проф. д-р Иван Владимиров. Състав. Д. Маринова. С.: Издателски комплекс – УНСС, 2018, с. 531-550.

международната охрана на труда¹⁸. Немислимо е да си представим съвременната многостепенно уредена система от права на човека без неговите социално-икономически права (индивидуални и колективни)¹⁹.

Нещо повече. Трябва да се подчертае новаторската роля на МОТ чрез нейната нормотворческа дейност в рамките на общото международно право (публично и частно) чрез утвърждаване на ролята на индивида като самостоен субект на международното право в лицето на работника. Това става в периода на най-активното нормотворчество на МОТ – между двете световни войни, когато в много трудови конвенции и препоръки работниците са обявени за носители на основни трудови и осигурителни права. В същото това време и до средата на ХХ век в теорията на общото международно право като негови субекти се признават само държавите, държавоподобни образувания, народи и нации, международни организации, т.е. колективни образувания, но не и индивидът (отделният човек)²⁰.

---

¹⁸ **Иванов, С. А.** Проблемы международного регулирования труда. Москва: Издательство „Наука“, 1964, с. 12.

¹⁹ Относно трудовите и социалните права на човека, както и за ролята на МОТ в тяхното установяване вж. **Десев, Н.** Социалните права на човека. Международна регламентация. [София]: Профиздат, 1980, 139 с.; **Танчев, Евг.** Проблеми на социалната държава в модерния конституционализъм. – Правна мисъл, 1994, № 2, с. 3-13; **Маркова, Пл.** Съответствие на българското законодателство с международните норми, уреждащи трудовите и икономическите права. – Правата на човека, I, 1997, № 1, с. 41-50; **Друмев, Ем.** Трудовите права са основни права (конституционноправни аспекти). – В: Юбилеен сборник, посветен на 80-годишнината на проф. д.ю.н. Васил Мръчков. С.: ИК „Труд и право“, 2014, с. 57-70; **Мръчков, В.** Международноправни закрила на икономическите и социалните права на човека и тяхното осъществяване в България. – Международни отношения, 1988, № 10, с. 15-27; **от него:** За „социалното“ в българската конституция. – В: Актуални проблеми на трудовото и осигурителното право. Т. IX. С.: УИ „Св. Кл. Охридски“, 2017, с. 40-56; **Стайков, Ив.** Трудовите права – между естествено-правните и юридикопозитивистичните възгледи за правата на човека. – В: Правата на гражданите и тяхната защита. Сборник доклади и статии от международната научна конференция в чест на акад. Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес, почетен доктор на Нов български университет. С.: Издателство на Нов български университет, 2019, с. 399-411; **Иваненко, В. А., В. С. Иваненко.** Социальные права человека и социальные обязанности государства: международные и конституционные правовые аспекты. Санкт-Петербург: Юридический центр „Пресс“, 2003, 404 с.; **Осокина, Ю. Ю.** Социальные права людей как основные ориентиры в деятельности социального государства. – В: Актуальные проблемы защиты прав физических и юридических лиц: материалы круглого стола (г. Вологда, 1 июля 2010 г.). Вып. 2 „Гражданские и гражданские процессуальные права физических и юридических лиц“. Вологда: Воронежский государственный педагогический университет, 2010, с. 63-73; **Jenks, Clarence W.** Human Rights and International Labour Standards. London: Stevens & Sons Ltd, 1960, XV+159 p.; **Valticos, Nicolas.** International labour standards and human rights: approaching the year 2000. – International labour review (Special issue: labour rights, human rights), 1998, Vol. 137, Iss. 2, pp. 135-148; **Protecting labour rights as human rights: present and future of international supervision: proceedings of the international colloquium on the 80th anniversary of the ILO Committee of experts on the application of conventions and recommendations, Geneva, 24-25 November 2006.** George P. Politakis (ed.). Geneva: ILO – International labour office, 2007, 292 p.; **Gross, James A. and Lance A. Compa.** Human Rights in Labour and Employment Relations: International and Domestic Perspectives. Ithaca, NY: Cornell University Press [Labour and Employment Relations Association, University of Illinois at Urbana-Champaign], 2009, 237 p.

²⁰ Вж. по въпроса и **Ковачева, Д.** Индивидът в международното право. С.: Сиела, 2018, с. 134-162; **Карташкин, В. А.** Права человека в международном и внутригосударственном праве. Отв. ред.: Е. А. Лукашева. Москва: Издательство Института государства и права Российской академии наук, 1995, 135 с.

II. Международната организация на труда осъществява своята нормотворческа дейност като приема два вида международноправни актове (вж. чл. 19-23 от Устава на МОТ): а) юридически задължителни (конвенции, протоколи); б) препоръчителни (декларации, резолюции, препоръки). Към края на 2019 г. са приети 190 конвенции, 206 препоръки и 6 протокола.

Последната приета от МОТ конвенция е Конвенция № 190 за насилие и тормоз в света на труда [на работното място] от 2019 г. Тя е приета на 108-ата юбилейна (стогодишна) сесия на МКТ (Генералната конференция) на 21 юни 2019 г. На същата дата и в рамките на същата сесия на МКТ е приета и съпътстващата едноименна Препоръка № 206 от 2019 г.

1. По своята правна същност конвенциите на МОТ са многостранни международни нормативни договори. Те притежават важното юридическо свойство ратифицируемост, т.е. възможността да бъдат възприемани по доброволно и суверенно изразената воля на държавите членове да се обвържат юридически с тях и да поемат международноправни задължения за изпълнение на техните разрешения.

1.1. Особеностите на конвенциите на МОТ в сравнение с другите международни договори се очертават в няколко насоки: а) особенният ред за тяхната подготовка и приемане, както и специфичният контрол за тяхното практическо прилагане; б) особенният многостепенен предмет на правно регулиране. От една страна, конвенциите на МОТ регулират отношения между държави, създават задължения на държавите една към друга, а така също и към международната организация²¹. От друга страна, тези международни актове съдържат норми, които имат за цел да регулират отношения не между държави, а между частноправни физически и юридически лица; в) характерът на конвенциите на МОТ

(специално раздела за въздействието на международното право за уредбата в националните законодателства на основните права и свободи на човека, с. 28-37); **Ерпылева, Н. Ю.** Физическите лица как субекти на международното трудово право и международното образователно право. – Право и политика, 2009, № 5, с. 1048-1068.

²¹ В международното публично право между държавите, които са ратифицирали един и същ международен договор, не съществуват международноправни отношения. При ратифицираните международни трудови конвенции съществуват особености в това отношение: 1. само държава, ратифицирала международна трудова конвенция, може да подава жалба по чл. 26 от Устава на МОТ срещу друга държава, ратифицирала същата конвенция, която не я изпълнява; 2. когато трудова конвенция създава права за чужденци и предвижда тяхното предоставяне само на граждани на държава, която е ратифицирала същата конвенция, се създава взаимност в задълженията на държавите, ратифицирали тази конвенция. Вж. подробно **Мръчков, В.** Международно трудово право, с. 64-65.

като международни договори, които не се сключват непосредствено между държавите, а се явяват като решение на международна организация²².

В правната теория е общопризнато, че юридическата сила на международните норми на трудовото право се основава на три аксиоми:²³

– нито една държава не е задължена да встъпи в ООН и МОТ, но ако тя стане член на тези международни организации е длъжна да спазва международните задължения, произтичащи от нормите на Уставите на ООН и МОТ.

– нито една държава не е задължена да ратифицира една или друга конвенция на МОТ, но ако тя ратифицира една конвенция се задължава да приведе националното си законодателство и практиката по неговото прилагане в съответствие с изискванията на конвенцията.

– независимо от ратификацията на определена конвенция, за държавата член на МОТ съществува международноправно задължение да представи конвенцията за разглеждане и обсъждане на компетентните държавни органи, както и при запитване от страна на МОТ да представи доклад за състоянието на националното законодателство по въпросите, за които се отнася нератифицираната конвенция²⁴.

---

²² Янулов, Ил. Социално-правен анализ на международното трудово законодателство. София, 1941, 100 с.; Мръчков, В. Правна и политическа същност на конвенциите и препоръките на Международната организация на труда. – Правна мисъл, 1975, № 1, с. 13-26; Коцев, М. Ред за изработването и приемането на конвенции и препоръки на Международната организация на труда. – Държава и право, 1989, № 7, с. 48-58; Йосифов, Н. Правна същност на конвенциите на Международната организация на труда. – Проблеми на труда, XXXIII, 1992, № 6, с. 52-66; Иванов, С. А. Проблемы международного регулирования труда, с. 105; Leary, Virginia A. International Labour Conventions and National Law. The Effectiveness of the Automatic Incorporation of Treaties in National Legal Systems. Springer Science+Business Media Dordrecht [Originally published by Martinus Nijhoff Publishers, The Hague: Kluwer Group], 1982, XIV+191 p.

²³ Вж. Лушникова, М. В., А. М. Лушников. Международное трудовое право и международное право социального обеспечения: введение в курс. Учебное пособие. Ярославль: Ярославский государственный университет имени П. Г. Демидова, 2010, с. 113 и цит. там други автори.

²⁴ Съгласно чл. 19, § 5, б. „b“ и § 6, б. „b“ от Устава на МОТ държавите членове на МОТ имат задължението в 1-годишен срок, а в изключителни случаи – в 18-месечен срок от закриването на сесията на МКТ, на която е приета съответната конвенция и/или препоръка, да я представи на „компетентната власт“. „Компетентната власт“ по смисъла на тези разпоредби е обикновено законодателният орган на държавата, на който приетата конвенция и/или препоръка се представя, за да се „вземе акт от нея“. След „вземането на акт“ от съдържанието на приетата конвенция и/или препоръка правителството е длъжно да информира затова генералния директор на МБТ, като посочи и компетентния орган, на който е бил предоставен текстът ѝ. „Вземането на акт“ е съществено различно правно действие от ратификацията. Докато ратификацията е обвързване на държавата със задължението да изпълнява съответната конвенция на МОТ съгласно Виенската конвенция за правото на договорите от 1969 г., вземането на акт се отнася както за конвенциите, така и за препоръките. „Вземането на акт“ е удостоверяване, че компетентният държавен орган се е запознал със съдържанието на конвенцията и/или препоръката и означава знание за съществуването и съдържанието на представената конвенция и/или препоръка. Целта е международният акт да бъдат популяризиран сред заинтересуваните обществени групи, особено сред синдикалните и работодателските организации и сред специализираните държавни органи, и да бъде прилаган в тяхната дейност, когато държавата е страна по

Още в 60-те години на XX век проф. Семен А. Иванов приема, че общопризнатите трудови норми се установяват, тогава когато конвенцията се ратифицира от преобладаващата част от членовете на МОТ, в това число от държави с различни социални системи. По мнението на автора, конвенциите и препоръките на МОТ съдържат този минимум права, който трябва задължително да бъде предоставен на трудещите се. Професор С. А. Иванов още тогава подчертава, че за постигането на целите на международното регулиране на труда е необходимо всички държави членове на МОТ да ратифицират един минимален брой конвенции. Според автора това са: Конвенция № 29 относно принудителния или задължителния труд (1930 г.), Конвенция № 87 за профсъюзната свобода и защитата на правото на организиране (1948 г.), Конвенция № 100 за равенството в заплащането на мъжката и женската работна ръка за равен труд (1951 г.); Конвенция № 111 относно дискриминацията в областта на труда и професиите (1958 г.)²⁵.

По този начин общопризнатите норми и принципи на международното трудово право, по определението на руския социолог и юрист проф. Жорж (Георгий) Д. Гурвич (1894-1965), представляват международното „организирано социално право“. Това право, създадено от МОТ като ръководна структура на международната общност, юридически обвързва трети лица, с други думи, тези държави, които въпреки че не са членове на дадената организация, се явяват част от тази общност²⁶.

1. 2. В цялата стогодишна история на МОТ стои на дневен ред проблемът с ратификацията, респ. и с по-голяма острота – нератификацията, от държавите членове на МОТ на една или друга конвенция. Той има две главни страни.

Първата е свързана с това, че ратификацията на трудовите конвенции има не само национален характер и значение, но това е и международен проблем в условията на глобализация. Става дума за хармонизацията и унификацията на трудовото законодателство в различните държави и правни системи на основата на създадените международни стандарти за трудовите и други социални права. Този проблем съществува от момента на създаването на МОТ и не е загубил актуалност и към днешна дата – столетие

него. Вж. подробно **Мръчков, В.** Международно трудово право, с. 219-222; **Парапунова, Ст.** Процедура по „вземане на акт“ от Конвенция или Препоръка на Международната организация на труда, съгласно член 19, ал. 5, буква „б“ и ал. 6, буква „б“ от Устава на МОТ. – Информационен бюлетин по труда, XLV, 2012, № 10, с. 90-93; **Servais, Jean-Michel.** International labour law. Hague: Wolters Kluwer Law International BV. 2nd revised edition, 2009, pp. 72-74.

²⁵ **Иванов, С. А.** Проблемы международного регулирования труда, с. 45 и с. 50.

²⁶ **Гурвич, Г. Д.** Идея социального права. – Ввв: Философия и социология права. Избранные сочинения. Санкт-Петербург: Издательский дом „Санкт-Петербургский государственный университет“, 2004, с. 89.

след създаването ѝ. Неговите корени се откриват в предисторията за създаването на МОТ, както и в целите и задачите, поставени в Устава на МОТ, когато се създава тази международна организация. В абз. 3 от Преамбюла на Устава на МОТ е посочено, че „неприемането от която и да е държава на действително хуманен режим на работа създава пречки за усилията на другите държави, които желаят да подобрят съдбата на трудещите се в собствените им страни“. Това е било актуално през 1919 г. при създаването на МОТ, било е актуално през целия противоречив и динамичен ХХ век, актуално е и днес в условията на глобализация, започнала в последното десетилетие на миналия век и продължаваща под различни форми вече две десетилетия от настоящия век.

Международното трудово и социално право не е унифицирано право и стоте години от дейността на МОТ и историческото развитие на човечество доказва, че то не може да бъде такова. Уредените в международноправните актове, и преди всичко в актовете на МОТ, международни трудови стандарти са генерализиращите и системообразуващите фактори за хармонизацията (сближението) и унификацията (създаването на еднообразие) на националните правни системи в областта на социалните законодателства в условията на глобализираща се икономика. Конвенциите на МОТ се явяват основа за хармонизацията на националните трудови и осигурителни законодателства, а приетите от Европейският съюз регламенти са типичен пример за унификация на националните социални законодателства на страните членове на Европейския съюз. Целта и задачите на МОТ, формулирани преди сто години, остават актуални и днес: да се създават общи минимални трудови стандарти за закрила на труда и другите социални права на човека, които да установят минимално ниво на закрила, като държавите от световната общност се насърчават да въприемат и прилагат в националните си трудови законодателства тези минимални стандарти за закрила на труда. Не трябва да се забравя идеята, формулирана в края на Филадельфийската декларация на МОТ, раздел V – „Конференцията утвърждава, че всички изложени принципи в тази Декларация са напълно приложими за всички народи по света ... и тяхното постепенно прилагане ... интересува целия цивилизован свят“. Това всъщност е изначалната идея за универсализъм на самата МОТ чрез създаването от нея минимални международни стандарти за закрила на труда и другите социални права на човека. Универсализъм, който кореспондира на глобализацията на съвременния свят²⁷.

---

²⁷ Вж. Десев, Н. Нормите на МОТ и структурната реформа. – Проблеми на труда, XXXVII, 1996, № 11, с. 64-68; Маркова, Пл. Нормотворческата дейност на МОТ в условията на глобализация. – В: Международната

Втората страна на този проблем се отнася до практическото прилагане на вече ратифицираните конвенции от различните държави членове на МОТ. В началото на 90-те години на миналия ХХ век, по повод частния проблем относно ратифицираните от Република България към този момент международни трудови конвенции, проф. В. Мръчков отбелязва следното: „проблемът не е толкова в количественото увеличаване на броя на ратификациите. Той е преди всичко и най-вече в изпълнението на поетите международни задължения за тяхното точно и добросъвестно прилагане, в „равняването“ на вътрешното трудово и осигурително законодателство с изискванията на международните трудови конвенции, както и относно изпълнение на поетите международни задължения по ратифицираните конвенции“²⁸.

В Декларацията на МОТ „За основополагащите принципи и права в сферата на труда...“ от 1998 г. е изрично прокламирано положението, че всички държави членове на МОТ, дори и когато те не са ратифицирали основополагащите конвенции, имат задължението, произтичащо от самия факт на членството им в Организацията, да спазват, съдействат за прилагането и да претворяват в живота в съответствие с Устава на МОТ принципите, които се отнасят до основополагащите права и се явяват предмет на тези

организация на труда и България – 100 години и занаят... , с. 70-78; **Богатыренко, З. С.** Международная организация труда в XXI веке: новые условия и новые перспективы. – Трудовое право [Москва: Интел-Синтез], 2006, № 4, с. 31-48; **Морозов, П. Е.** Роль и значение актов ООН и МОТ как источников трудового права в условиях глобализации. – В: Lex Russica. Научные труды Московской государственной юридической академии, 2009, № 5, с. 1116-1124; **от него:** Современная роль Международной организации труда в условиях глобализации. – Пробелы в российском законодательстве, 2011, № 5, с. 115-119; **Шестерякова, И. В.** Международные трудовые нормы в свете глобализации. – В: Современное состояние законодательства и науки трудового права и права социального обеспечения. Материалы международной научно-практической конференции. Под ред. К. Н. Гусова. Москва: Московский государственный юридический университет имени О. Е. Кутафина и Издательство „Проспект“, 2010, с. 401-406; **от нея:** Международные трудовые нормы в эпоху глобализации и интеграции. – В: Международные трудовые стандарты и национальное законодательство о труде и социальном обеспечении (к 100-летию МОТ), с. 65-69; **Lee, Eddy.** Globalization and labour standards: A review of the issues. – International labour review, 1997, Vol. 136, Iss. 2, pp. 173-189; **Tsogas, George.** Labour regulation in a global economy. London and New York: 2001, first published by M. E. Sharpe; 2015, published by Routledge Taylor & Francis, XII+204 p.; **Elliott, Kimberly Ann and Richard Freeman.** Can labour standards improve under globalization? Washington: Peterson Institute for international economics, 2003, 200 p.; **Blanpain, Roger and Michele Colucci.** The globalization of labour standards. The soft law track. – Bulletin of comparative labour relations, Vol. 52. Hague: Wolters Kluwer Law International BV, 2004, 168 p.; **Helfer, Laurence R.** Understanding change in international organizations: Globalization and innovation in the ILO. – Vanderbilt law review, 2006, Vol. 59, Iss. 3, pp. 649-726; **Standing, Guy.** The ILO: An agency for globalization? – Development and change, 2008, Vol. 39, Iss. 3, pp. 355-384; **Rodgers, Gerry, Eddy Lee, Lee Swepston, and Jasmien Van Daele.** The ILO and the quest for social justice, 1919–2009. Ithaca, NY: Cornell University Press; Geneva: ILO, 2009; **Maupain, Francis.** The Future of the International Labour Organization in the global economy. Oxford: Hart Publishers, 2013, XIX+300 p.

²⁸ **Мръчков, В.** България пред международните трудови норми. – В: Международните трудови конвенции в България. Сборник. С.: КНСБ, 1992, с. 43-44; **от него:** Нормотворческата дейност на МОТ и България през изтеклите 100 години. – В: Международната организация на труда и България – 100 години и занаят... , с. 29-59.

конвенции. Вече повече от двадесет години МОТ концентрира своите усилия и усилията на нейните членове за активни действия за ратифициране и прилагане на основополагащите осем конвенции на МОТ²⁹.

За разлика от общопризнатите международни принципи на международноправното регулиране на труда, които се явяват основополагащи императивни норми на международното публично трудово право, под общопризнати норми на международното трудово право се разбират тези правила за поведение, които се признават и прилагат от всички държави членове на МОТ, в качеството им на юридически задължителни³⁰.

Като статистически данни, за своето стогодишно членство в МОТ България е ратифицирала 101 конвенции и 1 протокол: 8 от 8 т.нар. основополагащи конвенции; 3 от 4 т.нар. приоритетни конвенции; 90 от 178 т.нар. технически конвенции³¹. От всичките ратифицирани 101 конвенции и 1 протокол 64 са в сила, 29 конвенции са денонсирани (вкл. и протоколът); 3 конвенции са отменени, а останалите конвенции не са влезли в сила. Последно на 8 януари 2019 г. България ратифицира изменението от 2016 г. на Конвенцията за морски труд от 2006 г.

1.3. В началото на 80-те години на ХХ век се налага практиката на приемане на протоколи от Международната конференция на труда (МКТ) към някои трудови конвенции, като така се постига осъвременяване на конвенцията чрез изменение, допълнение или отмяна на отделни нейни разпоредби. Този нормотворчески подход е

---

²⁹ Това са, по реда на тяхното приемане: Конвенция № 29 относно принудителния или задължителния труд от 1930 г.; Конвенция № 87 за профсъюзната свобода и защитата на правото на организиране от 1948 г.; Конвенция № 98 за прилагане на принципите на правото на организиране и на провеждане на колективни преговори от 1949 г.; Конвенция № 100 за равенството в заплащането на мъжката и женската работна ръка за равен труд от 1951 г.; Конвенция № 105 относно премахване на принудителния труд от 1957 г.; Конвенция № 111 относно дискриминацията в областта на труда и професиите от 1958 г.; Конвенция № 138 относно минималната възраст за приемане на работа от 1973 г.; Конвенция № 182 за забрана и за мерките за премахване на най-тежките форми на детския труд от 1999 г.

³⁰ Вж. и **Мръчков, В.** Нормите на Международната организация на труда. – Юридически свят, 2011, с. 105-131; **Стайков, Ив.** Общопризнатите принципи и норми на международноправното регулиране на труда. – В: Международната организация на труда и България – 100 години и напред..., с. 123-133; **Лютов, Н. Л.** Основополагащите международни права и принципи в сфера на труда: проблеми на определяне. – Вестник на трудово право и права на социално осигуряване, 2009, № 4, с. 103–118; **Томашевский, К. Л.** Общепризнаните принципи на международното право в сфера на труда: понятийни аспекти. – Юстиция на Беларусия, 2010, № 11, с. 51-55; **от него:** Общепризнаните принципи на международното право в сфера на труда: списък и юридическа сила. – Журнал на международното право и международни отношения, 2010, № 4, с. 21-25.

³¹ България ратифицира само Р147 – Протокол от 1996 г. към Конвенция № 147 за търговско корабоплаване (минимални норми) от 1976 г. Конвенцията е ратифицирана от България на 24 февруари 2003 г., а протоколът към нея на 9 юни 2005 г. Тази конвенция, заедно с протокола към нея, вече не е в сила, поради автоматичното ѝ денонсиране на 12 април 2011 г. от Конвенцията за морски труд от 2006 г., ратифицирана от България на 12 април 2010 г.

наложен от това да не се стига до приемането на нова конвенция, която да има идентичен предмет на регулиране със стара, но неотменена конвенция. Протоколите, както и самата конвенция, към която се отнасят, имат задължителен юридически характер, и подлежат на ратификация³². До края на 2019 г. са приети шест такива протокола³³.

1.4. Важна съставна част от дейността на МОТ е международният контрол за прилагане на международните трудови конвенции и препоръки. Този контрол съпътства дейността на МОТ още от създаването ѝ – неговата първоначална уредба се съдържа още в Устава на МОТ. През последните сто години тази уредба има своето прогресивно развитие в посока на обогатяване на неговите форми. Също така постепенно се усъвършенстват и методите на работа на контролните органи на МОТ с цел повишаване на ефективността и благотворното влияние, което оказват международните трудови конвенции и препоръки върху развитието на националните трудови законодателства. В своето стогодишно съществуване този международен контрол отчита и преодолява много специфични трудности от различен характер относно неговото осъществяване. Но и преди, както и сега, той се явява интегративна и много съществена част в цялостната философия на международното трудово и осигурително право, в идеята за съществуване и прилагане в националните законодателства на международните трудови стандарти³⁴.

---

³² Вж. **Servais, Jean-Michel**. International labour law, op. cit, p. 80.

³³ В хронологически ред това са: P110 – Протокол от 1982 г. към Конвенция № 110 от 1958 г. относно плантациите; P089 – Протокол от 1990 г. към Конвенция № 89 от 1948 г. относно нощния труд на жените (ревизирана); P081 – Протокол от 1995 г. към Конвенция № 81 от 1947 г. относно инспекцията по труда; P147 – Протокол от 1996 г. към Конвенция № 147 от 1976 г. относно търговското корабоплаване (минимални норми); P155 – Протокол от 2002 г. към Конвенция № 155 от 1981 г. за здравословните и безопасни условия на труд; P029 – Протокол от 2014 г. към Конвенция № 29 от 1930 г. за премахването на принудителния труд.

³⁴ Относно същността, видовете и осъществяването на международния контрол за прилагането на международните трудови конвенции и препоръки вж. **Мръчков, В.** Международно трудово право, с. 239-273; **Средкова, Кр.** Прилагане на международните трудовоправни норми – вътрешен и международен контрол. – Юридически свят, 2007, № 1, с. 41-60; **Копылев, В. С.** Международный контроль за применением конвенций и рекомендаций о труде. – В: Проблемы государства и права на современном этапе. Труды научных сотрудников и аспирантов. Вып. 8. Москва: Издательство Института государства и права Российской академии наук, 1974, с. 329-336; **Зенгер, А.** Права человека и контроль за их осуществлением в Международной организации труда. – Советское государство и право, 1991, № 10, с. 106-115; **Иванов С. А.** МОТ: контроль за применением международных норм о труде и его проблемы. – Государство и право, 1997, № 7, с. 17-24; **Черняева Д. В.** Способы обеспечения реализации основополагающих международных трудовых стандартов: поиски решения. – Трудовое право, 2003, № 8, с. 34-41; **от нея:** Международные стандарты труда. (Международное публичное трудовое право). Учебное пособие. Москва: ООО „Издательство КноРус“, 2010, с. 100-107; **Лушникова, М. В., А. М. Лушников.** Международное трудовое право и международное право социального обеспечения, с. 222-227; **Landy, Ernest Alfred.** The effectiveness of international supervision: Thirty years of ILO experience. London: Stevens & Sons; Dobbs Ferry (New York): Oceana Press Publications, 1966, XIV + 268 p.; **Ivanov, Semen. A.** The International Labour Organisation: Control over application of the conventions and recommendations of labour. – In: Control over compliance with international law. W. E. Butler (ed.). Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1991, pp. 153-163; **Valticos, Nicolas.** Once more

Международният контрол за прилагане на международните трудови конвенции и препоръки от десетилетия се разглежда като неразделна част от международния контрол (механизъм) за прилагане и спазване на международноправните актове за основните права на човека. Създадената още през 1927 г. т.нар. „система на докладване“, доразвита впоследствие с въведената след края на Втората световна война практика при всяка годишна сесия на МКТ да се създава специална Комисия по нормите, изградена на трипартитен принцип, която да обсъжда доклада на Експертната комисия и да представя своите заключения на пленарно заседание на Конференцията, с течение на времето се възприема като модел за контрол за спазването и на други многостранни международни договори в системата на ООН и останалите международни организации. Създаденият през десетилетията в рамките на МОТ контролен механизъм представлява принос в развитието на международния контрол за спазване на многостранните нормативни международни договори, които се приемат от международните универсални и регионални организации³⁵.

---

about the ILO system of supervision: In what respect is it still a model? – In: Niels Blokker, Henry G. Schermers and Sam Muller. *Towards more effective supervision by international organizations: essays in honour of Henry G. Schermers*. Vol. I. Dordrecht; Boston [etc.]: Martinus Nijhoff Publishers, 1994, pp. 99-113; **Samson, Klaus T.** Regulatory and supervisory system International Labour Organization. – In: *Social Rights as Human Rights: A European Challenge*. Krzysztof Drzewicki, Catarina Crause and Allan Rosas (eds.), Turku: Institute for Human Rights, Ebo Akademi University, 1994, pp. 115-149; **Romano, Cesare P. R.** The ILO System of Supervision and Compliance Control: A Review and Lessons for Multilateral Environmental Agreements. International Institute for Applied Systems Analysis, Laxenburg, Austria, 1996, 61 p.; **Sweepston, Lee.** Supervision of ILO standards. – *International journal of comparative labour law and industrial relations*, 1997, Vol. 13, Iss. 4, pp. 327-344; **Weisband, Edward.** Discursive multilateralism: Global benchmarks, shame and learning in the ILO labor standards monitoring regime. – *International studies quarterly*, 2000, Vol. 44, Iss. 4, pp. 643-666; **Rood, Max.** New Developments within the ILO supervisory system. – In: *Labour law, human rights and social justice: Liber amicorum in honour of prof. dr. Ruth Ben-Israel*. R. Blanpain (ed.). Hague: Kluwer Law International, 2001, pp. 87-94; **Gravel, Eric and Chloé Charbonneau-Jobin.** The committee of experts on the application of conventions and recommendations: its Dynamic and Impact. ILO: Geneva, 2003, 100 p.; **Simpson, William R.** Standard-setting and supervision: a system in difficulty. – In: *Les normes internationales du travail: un patrimoine pour l’avenir – Mlanges en l’honneur de Nicolas Valticos*. dans J.-C. Javillier, B. Gernigon et G. P. Politakis (éds.). Genève: ILO, BIT, 2004, pp. 47-73; **Boivin, Isabelle and Alberto Otero.** The committee of experts on the application of conventions and recommendations: Progress achieved in national labour legislation. – *International labour review*, 2006, Vol. 145, Iss. 3, pp. 207-220; **Gravel, Eric and Delpech Quentin.** International labour standards: Recent developments in complementarity between the international and national supervisory systems. – *International labour review*, 2008, Vol. 147, Iss. 4, pp. 403-415; **Servais, Jean-Michel.** International labour law, op. cit., pp. 291-312; ILO. The Committee on the application of standards of the International Labour Conference: a dynamic and impact built on decades of dialogue and persuasion. Geneva: ILO, 2011, 185 p.; **Maupain, Francis.** The ILO regular supervisory system: A model in crisis? – *International organizations law review*, 2013, Vol. 10, Iss. 1, pp. 117-165.

³⁵ Вж. подробно относно този въпрос **Лозанова, Цв.** Международен механизъм за защита на правата на човека – правна същност, видове и тенденции на развитие. – *Юридически свят*, 1999, № 2, с. 161-187; **Мулешкова, Ир.** Универсалните стандарти за правата на човека и механизмите за тяхната защита в системата на ООН. – *Правата на човека*, II, 1998, № 1, с. 3-15; **Tapiola, Kari.** The ILO system of regular supervision of the application of conventions and recommendations: A lasting paradigm. – In: *Protecting labour rights as human rights: Present and future of international supervision*. Proceedings of the international colloquium on the 80th anniversary of the ILO Committee of experts on the application of conventions and recommendations,

2. Препоръките (рекомендациите) на МОТ имат препоръчителен характер, съпровождат съответната конвенция на МОТ, детайлизират и уточняват нейни разпоредби, разширяват възможностите за избор от държавите при прилагането на едни или други международноправни норми. Препоръките не се нуждаят от ратификация. Професор С. А. Иванов е на мнение, че препоръките на МОТ, така както и конвенциите, съдържат международни норми относно труда, но нормите на препоръките имат само морална сила, но въпреки това признава качеството им на спомагателен източник на международното трудово право³⁶. Препоръките като незадължителни международни актове оказват влияние върху развитието на вътрешното трудово и социално законодателство на държавите членове. Както посочва проф. В. Мръчков „тяхната сила е в моралния им престиж на международни актове, в съдържащите се в тях обосновани и подходящи разрешения по урежданите въпроси“³⁷.

3. Декларациите и резолюциите на МОТ също са юридически незадължителни актове. Въпреки това, те носят голям идеен заряд относно признаването и уважаването на трудовите и други социални права на човека. Тези декларации имат и основополагащ характер за изработването и приемането на нови конвенции и препоръки. Според проф. Красимира Средкова, „макар че декларациите не установяват конкретни международни задължения, те служат като ръководство за действие на държавите при създаването на националната правна уредба“³⁸. Декларациите са актове на МОТ, използвани да направят официално и авторитетно изявление и да потвърдят отново важността, която държавите членове придават на определени принципи и ценности. Въпреки че декларациите не подлежат на ратификация и не са правно обвързващи, те имат за цел да имат широко приложение и да създават символични и политически ангажименти за държавите членове.

В стогодишната история на МОТ са приети шест тържествени декларации.

Geneva, 24-25 November 2006. Edited by George P. Politakis. Geneva: ILO – International labour office, 2007, pp. 29-36.

³⁶ **Иванов, С. А.** Проблеми международного регулирования труда, с. 107.

³⁷ **Мръчков, В.** Международно трудово право, с. 76. Виж и становището на автора относно издигане ролята на препоръките и „реабилитиране“ на тяхното значение, за да не се възприемат като „второстепенен“ по значение международен акт, с. 81-82. Вж. и **Maupain, Francis.** International Labour Organisation: Recommendations and similar instruments. Commitment and compliance – The role of non-binding norms in the international legal system. D. Shelton (ed.). Oxford and New York: Oxford University Press, 2000, 560 p.

³⁸ **Средкова, Кр.** Осигурително право. 5. прераб. и доп. изд. С.: Сиби, 2016, с. 599.

Първата е Филадельфийската декларация за целите и задачите на МОТ, приета на 26-ата сесия на МКТ на 10 май 1944 г., включена впоследствие като неразделна част от Устава на МОТ (вж. неговия чл. 1.1.)³⁹.

Втората декларация, приета на 8 юли 1964 г. от 48-ата сесия на МКТ, е посветена на политиката на апартейд в Република Южна Африка⁴⁰. Декларацията категорично осъжда Южна Африка като пагубна за международния мир и сигурност, като заявява, че тази държава „упорито и ароматно нарушава този принцип със средствата на законодателни, административни и други мерки, несъвместими с основните права на човека, включително свободата от принудителен труд“⁴¹. С премахването на апартейда, тази декларация на МОТ е обявена за загубила значение, и е изрично отменена през 1994 г.

В рамките на 60-ата сесия на МКТ на 25 юни 1975 г. се приема Декларацията за равенство на възможностите и третирането на жените работнички (известна още и като Декларация за равенство между половете)⁴². Тази декларация МОТ приема специално по повод Международната година на жената, обявена като такава от Общото събрание на ООН. В декларацията безрезервно се признава равенството на възможностите и равното третиране на всички работници и се призовава за премахване на всички форми на дискриминация въз основа на пол, които отричат или ограничават такова равенство⁴³. Във

---

³⁹ За Филадельфийската декларация на МОТ има богата научна литература. Вж. например **Янулов, Ил.** 40 години Международна организация на труда. – Известия на Икономическия институт на Българската академия на науките, 1961, № 1-2, с. 5-78; **Sulkowski, Joseph.** „The Competence of the International Labour Organization Under the United Nations System“ – The American Journal of International Law, 1951, Vol. 45, № 2, pp. 286–313; **Duffy, Norman F.** „Organizational Growth and Goal Structure: The Case of the ILO“ – International Organization, 1972, Vol. 26, № 3, pp. 479–498; **French, Jean D.** The Declaration of Philadelphia and the global social charter of the United Nations, 1944-45. – International labour standards and economic interdependence. Geneva: ILO, 1994, pp. 17-26; **Lee, Eddy.** The Declaration of Philadelphia: Retrospect and prospect. – International labour review, 1994, Vol. 133, Iss. 4, pp. 467–484; **Somavía, Juan.** 60th Anniversary of the Declaration of Philadelphia. Geneva: ILO, International labour office, 2004.

Текстът на декларацията, като анекс към Устава на МОТ, виж на интернет страницата на МОТ на адрес https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:62:0::NO:62:P62_LIST_ENTRIE_ID:2453907:NO#declaration [електронен ресурс] (достъп на 10.03.2021 г.).

⁴⁰ Текстът на тази декларация виж в електронния архив на МОТ на интернет адрес [https://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09604/09604\(1964-47\)373-376.pdf](https://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09604/09604(1964-47)373-376.pdf) [електронен ресурс] (достъп на 9.03.2021 г.).

⁴¹ Вж. и **Векилов, Я.** Международноправната забрана на апартейда. – Международни отношения, 1980, № 6, с. 16-29.

⁴² Текстът на декларацията виж на официалната страница на МОТ на интернет адрес [https://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09604/09604\(1975-58-series-A\)96-100.pdf#page=2](https://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09604/09604(1975-58-series-A)96-100.pdf#page=2) [електронен ресурс] (достъп на 18.02.2021 г.).

⁴³ Вж. **Мръчков, В.** Международноправна защита на труда на жената. – Правна мисъл, 1975, № 3, с. 29-44; **Трайкова, Л.** Международноправни актове за защита на правата на жените. – Правна мисъл, 1978, № 6, с. 86-95; **Стайков, Ив.** Понятие за дискриминация в трудовите отношения. – Правен преглед, 2005, № 1, с. 22-42; **от него:** Забраната за дискриминация в трудовите отношения и проблемът за равните възможности на

връзка с половото равенство и забраната за дискриминация, основана на дискриминационния признак „пол“, МКТ приема в следващите десетилетия и няколко резолюции относно равенството между половете – през 1981, 1985, 1991, 2004 и 2009 г.

От гледна точка на историческото развитие, трябва да се направи следното важно уточнение. Трестранната декларация на МОТ за принципите относно многонационалните корпорации и социалната политика от 1977 г. е приета от Административния съвет на МОТ⁴⁴, в който участват представители само някои държави членове на МОТ, и следователно тя не съдържа общопризнати принципи и норми на международното трудово право⁴⁵. Тази декларация не е обсъждана и приемана от МКТ и поради тази причина може да бъде отнесена към т.нар. „меко право“ (soft law). Принципите, заложи в този акт, предлагат насоки за многонационалните предприятия, правителствата и организациите на работодателите и работниците относно социалната политика и приобщаващи, отговорни и устойчиви практики на работното място. Идеите на декларацията са подсилени от действието на някои международни трудови конвенции и препоръки, които социалните партньори се призовават да имат предвид и да прилагат в максимална степен.

Четвъртата по ред е Декларацията на МОТ „За основополагащите принципи и права в сферата на труда и механизма за нейната реализация“, приета на 18 юни 1998 г. на 86-ата сесия на МКТ. Към нея е направено допълнение от 15 юни 2010 г. относно последващите действия във връзка с изпълнението и мониторинга на декларацията⁴⁶. Основната цел на тази декларация е да даде на държавите членове на МОТ социално-политически решения на проблемите, които поставя епохата на глобализацията. Декларацията има препоръчителен характер, въпреки че видно от наименованието ѝ, съдържа и конкретен механизъм за нейното приложение, който включва в себе си три елемента.

Декларацията на МОТ „За основополагащите принципи и права в сферата на труда...“ от 1998 г. има концептуално значение за разбиране на същността на

жените и мъжете и на представителите на различни етнически групи. – Административно правосъдие, 2005, № 4, с. 31-52 и № 5, с. 28-34; **Дмитриева, Г. К.** Международният год женици. – Советское государство и право, 1975, № 3, с. 3-10; **Рубина, И. Е.** Деятельность государств в области ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин. – Московский журнал международного права, 2001, № 4, с. 232-239; **Присекина, Н. Г.** Проблемы дискриминации в международном трудовом праве. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Владивосток, 2002, 24 с.

⁴⁴ Декларацията е приета от Административния съвет на МОТ на 204-ата му сесия (Женева, ноември 1977 г.) и е изменяна на 279-ата (ноември 2000 г.), 295-ата (март 2006 г.) и 329-ата (март 2017 г.) сесия.

⁴⁵ Вж. текста на тази декларация на http://www.ilo.org/empent/Publications/WCMS_101234/lang-en/index.htm [електронен ресурс] (достъп на 26.02.2021 г.).

⁴⁶ Вж. текста на декларацията на интернет адрес https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/normativeinstrument/wcms_716594.pdf [електронен ресурс] (достъп на 4.03.2021 г.).

общопризнатите международни принципи на трудовото право. Професор Захарий С. Богатыренко посочва, че „съвременният етап от усъвършенстването на нормотворческата дейност на МОТ е неразривно свързана с приемането на Декларацията за основополагащите принципи и права в сферата на труда (1998 г.), а така също и с Концепцията за достоен труд, представена пред 87-ата сесия на МКТ (1999 г.)“⁴⁷.

В декларацията на МОТ от 1998 г. е уреден своеобразен социален минимум относно трудовите и социалните права на човека, който следва да възприеме и към който следва да се придържа всяка държава член на МОТ. В нея е прокламирано, че всички държави членове на МОТ имат задължението да спазват, укрепват и реализират в духа на добрата воля и в съответствие с Устава на МОТ принципите, които се отнасят до основополагащите права в сферата на труда, а именно: а) свобода на сдружаване и реално признание на правото на провеждане на колективни преговори; б) премахване на всички форми на принудителен и задължителен труд; в) реална забрана на детския труд; г) недопускане на дискриминация в областта на труда и заетостта⁴⁸. Като се вземе под внимание обстоятелството, че не всички държави членове на МОТ са ратифицирали основополагащите конвенции, в Декларацията е уредено принципното положение, че всички държави членове на МОТ, дори и когато не са ратифицирали основополагащите конвенции, имат задължението, произтичащо от самия факт на членство в Организацията, да спазват, да съдействат за прилагането и да претворяват в живота в съответствие с Устава принципите, които се отнасят до основополагащите права, които се явяват предмет на тези

---

⁴⁷ **Богатыренко, З. С.** Международная организация труда и ее нормотворческая деятельность, с. 33.

⁴⁸ Вж. подробно **Павлов, Б.** Международните трудови норми в светлината на Декларацията на МОТ за основните принципи и правата в областта на труда – гаранция за социална сигурност в света. – Международни отношения, 1999, № 5, с. 75-78; **Мръчков, В.** Съвременни проблеми на нормотворческата дейност на Международната организация на труда и България. – В: Актуални проблеми на международното право. Сборник от научни трудове, посветен на проф. Владимир Кутиков. Под ред. на Ал. Янков и Й. Зидарова. С: УИ „Св. Кл. Охридски“, 2000, с. 76-121; **Маркова, Пл.** 85 години Международна организация на труда (МОТ) – нови акценти в дейността и ценностите. – Панорама на труда, 2004, № 10, с. 43-50; **Стайков, Ив.** Уредба на забраната за дискриминация в универсалните международноправни актове. – В: Сборник с доклади от международна научна конференция на тема „Ролята и значението на международното и наднационалното право в съвременния свят“, с. 499-509; **Kellerson, H.** The ILO Declaration of 1998 on fundamental principles and rights: A challenge for the future. – International labour review, 1998, Vol. 137, Iss. 2, pp. 223–227; **Bellace, Janice R.** The ILO Declaration of fundamental principles and rights at work. – International journal of comparative labour law and industrial relations. Kluwer Law International, 2001, Vol. 17, Iss. 3, pp. 269–287; **Supiot, Alain and Pamela Meadow.** Beyond employment: Changes in work and the future of labour law in Europe. Oxford: Oxford University Press, 1 edition, 2001, 264 p.; **Tapiola, Kari.** The teeth of the ILO – The impact of the 1998 ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work. Geneva: International Labour Office, 2018, 111 p.

конвенции⁴⁹. По повод значението на тази Декларация и на съдържащите се в нея общопризнати международни принципи на трудовото право 9-ят Генерален директор на МБТ Хуан Сомавия (Чили) в доклада си „Достоен труд“, изнесен пред 87-ата сесия на МКТ (1999 г.), отбелязва, че „декларациите са такива актове, които МОТ използва много често. За разлика от международните договори, които са задължителни за всички държави членове, които вече са ги ратифицирали, действието на декларациите автоматически се разпростира за всички държави, приели Устава на МОТ, независимо от това, дали са ратифицирали или не основополагащите конвенции на МОТ“⁵⁰.

Петата Декларация на МОТ „За социалната справедливост в целите на справедливата глобализация“ е приета на 97-ата сесия на МКТ (10 юни 2008 г.), в навечерието на 90-годишнината на МОТ⁵¹. В Декларацията са очертани четири стратегически задачи, които произтичат от Концепцията за достоен труд. Тези задачи са взаимосвързани, взаимозависими и взаимодопълващи се помежду си. За да се постигне оптимален ефект, усилията на МОТ и на отделните държави членове трябва да бъдат част от единната глобална комплексна стратегия на МОТ за постигане целите на Концепцията за достоен труд. Към декларацията е прието Допълнение относно механизма за нейната реализация, който предвижда използването на всички форми и средства на контрол, които са уредени в Устава на МОТ⁵².

В периода 10-21 юни 2019 г. в Женева – в Двореца на нациите и в седалището на МОТ, се провежда 108-ата юбилейна (стогодишна) сесия на МКТ (Генералната конференция). За отбелязване на 100 години от основаването на МОТ, в последния ден на сесията, 21 юни 2019 г., тържествено се приема Столетна декларация за бъдещето на

---

⁴⁹ В правната литература е изказвано и становището, че нормите-принципи на Женевската декларация на МОТ от 1998 г. спадат към категорията soft law („мекото право“). Вж. Лукаш, С. С. Співвідношення централізованого і локального регулювання трудових відносин в умовах ринкової економіки. Харків: Видавництво „ФІНН“, 2009, с. 119.

⁵⁰ Достойный труд. Доклад Генерального директора. Международная конференция труда. 87-я сессия. Женева: МБТ, 1999, с. 19. Вж. и Основополагающие принципы и права в сфере труда: от добровольных обязательств – к действиям. Доклад VI. Женева: МБТ, 2012, 121 с.

⁵¹ Текстът на декларацията виж на адрес http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-dgreports/-cabinet/documents/publication/wcms_100193.pdf. [електронен ресурс] (достъп на 8.03.2021 г.).

⁵² Вж. Минчева, В. 90 години Международната организация на труда. – Бюлетин на Националния осигурителен институт, VIII, 2009, № 3, с. 28-31; Найденов, Н. Международната организация на труда на 90 години. Глобалният пакт по заетостта – път за решаване на проблемите, предизвикани от икономическата криза. – Информационен бюлетин по труда, XLII, 2009, № 7, с. 78-85; Maupain, Francis. New foundation or new façade?: The ILO and the 2008 Declaration on social justice for a fair globalization. – European journal of international law, 2009, Vol. 20, Iss. 3, pp. 823-852; The Modernization of labour law and industrial relations in a comparative perspective. R. Blanpain, W. Bromwich, O. Rymkevich et al. (eds.). – Bulletin of comparative labour relations. Vol. 70. Hague: Wolters Kluwer Law International BV, 2009, 482 p.

труда⁵³. Освен честването на годишнината, идеята за тази декларация е провокирана и от кардиналните промени, които преживява светът на труда, поради непрекъснатите технологични иновации, демографски промени, изменение на климата и глобализация, които оказват голямо въздействие върху естеството и бъдещето на труда, както и мястото и достойнството на хората в него. Декларацията се разглежда като своеобразна „Пътна карта за бъдещето, ориентирано към човека“. Това са основните принципи за бъдещето на човешкия труд, като фокусът е поставен върху три области на действие: увеличаване на инвестициите в способностите на хората; увеличаване на инвестициите в институциите за трудова заетост; увеличаване на инвестициите в достоен и устойчив труд⁵⁴.

Приемането на Столетната декларация е кулминацията на години на непрекъсната работа в рамките на инициативата на МОТ за бъдещето на труда. Като първа стъпка към приемането на декларацията социалните партньори в МОТ провеждат тристранни срещи, които осигуряват богата дискусия за приоритетите, предизвикателствата и възможностите на национално и международно ниво. Резултатите от тези срещи се вземат под внимание при работата на Глобалната комисия за бъдещето на труда⁵⁵, чиито препоръки от своя страна спомагат за изработването на Столетната декларация за бъдещето на труда. В основата на декларацията стои и докладът „Труд за по-светло бъдеще“, изработен също от

---

⁵³ Текстът на декларацията е публикуван на официалната интернет страница на МОТ на адрес https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@relconf/documents/meetingdocument/wcms_711674.pdf [електронен ресурс] (достъп на 6.03.2021 г.).

⁵⁴ Виж текста на доклада на интернет страницата на МОТ <https://www.ilo.org/infostories/en-GB/Campaigns/future-work/global-commission> [електронен ресурс] (достъп на 7.03.2021 г.).

⁵⁵ Глобалната комисия за бъдещето на труда се създава ad hoc и започва своята работа през октомври 2017 г. по покана на Генералния директор на МБТ като част от инициативата на МОТ за бъдещето на труда. Комисията има уникален състав. Тя включва 27 члена – 21 водещи световни фигури от бизнеса, синдикатите, мозъчните тръстове, правителствените и неправителствените организации, четирима членове по право – предходният и настоящият председател на Административния съвет на МОТ, главен изпълнителен директор на световна консултантска компания и Генералният директор на МБТ Гай Райдер (от 2012 г., преизбран за нов 5-годишен мандат през 2017 г.), както и двама съпредседатели – южноафриканския президент Кирил Рамафоса (от 2017 г.) и министър-председателят на Кралство Швеция Стефан Льовфвен (от 2012 г.). Всички членове на Комисията са поканени и участват в дейността ѝ в лично качество със своите знания и натрупан политически и професионален опит, а не като представители на институциите, към които принадлежат. Сред ключовите въпроси, разглеждани от Комисията, са: новите форми на трудова заетост, институционалните последици от променящия се характер на труда, ученето през целия живот, създаването на приобщаващ и устойчив икономически растеж, равенството между половете при полагането на труд, измерването на труда и благополучието на човека, ролята на универсалната социална защита в стабилно и справедливо бъдеще на труда. По повод изготвянето на възложения доклад Генералният директор на МБТ провежда четири работни срещи с комисията, като последната среща е през ноември 2018 г. Това е непрекъснат разговор за всички аспекти на света на труда, идентифициране на ключовите предизвикателства и възможности за намиране на оптимално решение, и е опит да се формулират препоръки за действие от всички заинтересовани страни, включително правителства, работодателски и работнически организации.

Глобалната комисия и представен в началото на 2019 г.⁵⁶ Този забележителен доклад на Глобалната комисия на МОТ за бъдещето на труда разглежда как да се постигне по-добро бъдеще на труда за всички в момент на безпрецедентна промяна и изключителни предизвикателства в света на труда⁵⁷.

Столетната декларация поставя акцент върху основните предизвикателства на нашето съвремие, както и относно възможностите за бъдещето на труда, като се започне от технологичната революция до изменението на климата, от демографските промени до необходимостта от нови знания и умения. Декларацията представя насоките за справяне с тези належащи въпроси и платформа за сътрудничество с други организации в международната система. Духът на декларацията е силно потвърждаване на мандата за създаване на социална справедливост, който беше даден на МОТ преди 100 години при създаването ѝ, както и признание на изключително важната роля на социалния диалог и международните трудови стандарти. Философията на декларацията е да се признаят постигнатите успехи, да се признае къде се намираме сега и най-важното е – разглежда се къде трябва да отидем в бъдеще. Както анализира проф. Кирил Томашевский, Столетната декларация е „по-скоро политически документ, който трябва да ръководи работата на МОТ през следващите години, като се вземат предвид постиженията от нейната 100-годишна успешна дейност. За разлика от трите предишни декларации, приети от МКТ, в Столетната декларация не се откриват нови общопризнати принципи на международното право в сферата на труда“⁵⁸.

След вникване в текста на Столетната декларация, ясно се откроява един исторически паралел. През далечната 1944 г. Декларацията от Филадельфия определя целите и целите на МОТ. Тя се приема в разгара на най-опуштелната световна война, която познава човечеството – Втората световна война. Основните принципи, които Филадельфийската декларация постулира, са актуални и днес и са потвърдени отново в Столетната декларация за бъдещето на труда от 2019 г. Столетната декларация се прие в

---

⁵⁶ Текстът на този юбилеен доклад виж в специалното издание на интернет страницата на МОТ на адрес https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---cabinet/documents/publication/wcms_662410.pdf [електронен ресурс] (достъп на 13.03.2021 г.).

⁵⁷ Вж. **Мръчков, В.** Да работим за по-светло бъдеще. – Труд и право, XXVIII, 2019, № 4, с. 5-17; **Шабанов Р. И.** „Работать ради лучшего будущего“: концепция достойного труда в докладе, посвященном столетию Международной организации труда. – В: Международные трудовые стандарты и национальное законодательство о труде и социальном обеспечении (к 100-летию МОТ), с. 61-64.

⁵⁸ **Томашевский, К. Л.** Декларация столетия МОТ 2019 года и ее значение для социально-экономических прав трудящихся. – В: Международные трудовые стандарты и национальное законодательство о труде и социальном обеспечении (к 100-летию МОТ), с. 57-58.

мирно време, но нейната философия отразява непреходни ценности относно труда, като отчита съвременните предизвикателства пред него.

Заключение

Само девет месеца след тържественото отбелязване на стогодишнината на МОТ и приемането на Столетната декларация Световната здравна организация (СЗО) обяви пандемията COVID-19⁵⁹. През първата половина на 2020 г. вирусната инфекция отне повече от 400 000 човешки живота и светът се оказа в най-сериозната хуманитарна, икономическа и социална криза в съвременното. В началото на 2021 г. жертвите на пандемията вече са над 1,6 милиона души. В съответствие с представения през март 2020 г. от Генералния секретар на ООН Антониу Гутериш доклад „Споделена отговорност, глобална солидарност – противодействието на социално-икономическите последици на COVID-19“ всички държави в света дадоха абсолютен приоритет на последващите мерки в сферата на здравеопазването и за пресичане на предаването на инфекцията и за спасяването на човешкия живот⁶⁰. В същото време в доклада се отбелязва, че тези мерки трябва да бъдат подходящо съчетани с действия, които са насочени към смекчаване на въздействието на пандемията върху доходите и материалното благополучие на населението, както и с необходимостта да се обезпечи възстановяването на икономическия и социалния живот на принципа „по-добре, отколкото беше“ след преодоляване на извънредната ситуация в областта на здравеопазването. Пандемията COVID-19 се разрази в момент, когато международната общност встъпи в Десетилетието на действията за постигане на 17-те цели на устойчивото развитие до 2030 година. Това може да се разглежда като своеобразна ирония на историята и като пореден повод за размисъл по отношение на връзката „човек-природа“.

В условията на пандемия безспорно ролята на двете специализирани организации на ООН – СЗО и МОТ има първостепенно значение за преодоляване на пандемията и на дълготрайните нейни социално-икономически последици. В продължение на столетие МОТ е разработила система от международни трудови норми, които имат значението на минимален стандарт относно възможностите на трудещите се да имат достойна и

---

⁵⁹ Хронология на отговора на СЗО на COVID-19 вж. на официалната страница на СЗО на интернет адрес <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/interactive-timeline#!> [електронен ресурс] (достъп на 26.01.2021 г.).

⁶⁰ Виж текста на доклада на интернет адрес: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/sg_report_socio-economic_impact_of_covid19.pdf [електронен ресурс] (достъп на 8.02.2021 г.).

продуктивна трудова заетост, в условията на свобода на труда, равенство във възможностите, безопасност на условия на труд, и достойно и справедливо заплащане на труда. Международните трудови стандарти се явяват надеждна основа за преодоляване на социално-икономическите измерения на пандемията COVID-19⁶¹.

Библиография:

Белов, М. За някои философски аспекти на функциите на международното трудово право. – Съвременен право, XV, 2004, № 4, с. 64-73.

Богатыренко, З. С. Международная организация труда в XXI веке: новые условия и новые перспективы. – Трудовое право [Москва: Издательство „Интел-Синтез“], 2006, № 4, с. 31-48.

Богатыренко, З. С. Международная организация труда и её нормотворческая деятельность. – В: Международная организация труда: конвенции, документы, материалы. Москва: Издательство „Норма“, 2007, с. 8–37.

Векилов, Я. Международноправната забрана на апартейда. – Международни отношения, 1980, № 6, с. 16-29.

Гурвич, Г. Д. Идея социального права. – Във: Философия и социология права. Избранные сочинения. Санкт-Петербург: Издательский дом „Санкт-Петербургский государственный университет“, Издательство юридического факультета Санкт-Петербургского государственного университета, 2004, 848 с.

Десев, Н. Социалните права на човека. Международна регламентация. [София]: Профиздат, 1980, 139 с.

Десев, Н. Нормите на МОТ и структурната реформа. – Проблеми на труда, XXXVII, 1996, № 11, с. 64-68.

Десев, Н. МОТ и нейните социални партньори. – Проблеми на труда, XXXVIII, 1997, № 3, с. 45-49.

Дмитриева, Г. К. Международният год женщины. – Советское государство и право, 1975, № 3, с. 3-10.

Дмитриева, Ир. К. Принципы российского трудового права: монография. [Министерство юстиции Российской Федерации, Российская правовая академия]. Москва: ООО „Цифровичок“, 2004, 332 с.

Дмитриева, Ир. К. Общепризнанные принципы и нормы международного права (международные трудовые нормы) и конвенции МОТ: их значение и соотношение с российским трудовым правом. – В: Материалы VII международной конференции „Международное, российское и зарубежное законодательство о труде и социальном обеспечении: современное состояние (сравнительный анализ)“. Под ред. К. Н. Гусова. Москва: Московский государственный юридический университет имени О. Е. Кутафина и Издательство „Проспект“, 2011, с. 116-118.

Друмев, Ем. Трудовите права са основни права (конституционноправни аспекти). – В: Юбилеен сборник, посветен на 80-годишнината на проф. д.ю.н. Васил Мръчков. С.: ИК „Труд и право“, 2014, с. 57-70.

---

⁶¹ Вж. подробно **Staykov, Ivaylo**. The socio-economic consequences of the COVID-19 pandemic and international labour standards. Scientific report presented to Middle East International Conference on contemporary scientific studies-V, March 27-28, 2021, Ankara, Turkey. Conference book publishing April 20, 2021.

Ерпылева, Н. Ю. Физические лица как субъекты международного трудового права и международного образовательного права. – Право и политика [Москва: Издательство „Notabene”, ООО „НБ-Медиа“], 2009, № 5, с. 1048-1068.

Зенгер, А. Права человека и контроль за их осуществлением в Международной организации труда. – Советское государство и право, 1991, № 10, с. 106-115.

Иваненко, В. А., В. С. Иваненко. Социальные права человека и социальные обязанности государства: международные и конституционные правовые аспекты. Санкт-Петербург: Юридический центр „Пресс”, 2003, 404 с.

Иванов, С. А. Международная организация трудящихся. – Советское государство и право, 1956, № 3, с. 29-35.

Иванов, С. А. Проблемы международного регулирования труда. [Академия наук СССР. Институт государства и права]. Москва: Издательство „Наука“, 1964, 343 с.

Иванов С. А. МОТ: контроль за применением международных норм о труде и его проблемы. – Государство и право [Москва: Издательство „Наука“], 1997, № 7, с. 17-24.

Йосифов, Н. Правна същност на конвенциите на Международната организация на труда. – Проблеми на труда, XXXIII, 1992, № 6, с. 52-66.

Йосифов, Н. Функции и органи на Международната организация на труда. – Проблеми на труда, XXXIII, 1992, № 8, с. 56-70.

Йосифов, Н. Ратифицираните конвенции на Международната организация на труда – правна гаранция за минимални стандарти за закрила на труда. – Научен алманах на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“. Юридически науки и обществена сигурност. Варна: ВСУ „Черноризец Храбър“, 2002, № 3, с. 155-161.

Карташкин, В. А. Права человека в международном и внутригосударственном праве. Отв. ред.: Е. А. Лукашева. Москва: Издательство Института государства и права Российской академии наук, 1995, 135 с.

Киселев, И. Я. Сравнительное и международное трудовое право. Учебник для вузов. [Московская высшая школа социальных и экономических наук, Академия народного хозяйства при Правительстве Российской Федерации]. Москва: Издательство „Дело“, 1999, 728 с.

Киселев, И. Я. Сравнительное трудовое право. Учебник. [Государственный университет Высшая школа экономики, Факультет права]. Москва: ТК Велби, Издательство „Проспект“, 2005, 357 с.

Киселев, И. Я., А. М. Лушников. Трудовое право России и зарубежных стран. Международные нормы труда: учебник. Под. ред. М. В. Лушниковой. 3-е перераб. и доп. изд. Москва.: Эксмо, 2008, 608 с.

Ковачева, Д. Индивидуът в международното право. С.: Сиела, 2018, 416.

Копылев, В. С. Международный контроль за применением конвенций и рекомендаций о труде. – В: Проблеми государства и права на современном этапе. Труды научных сотрудников и аспирантов. Вып. 8. Москва: Издательство Института государства и права Российской академии наук, 1974, с. 329-336.

Костин, Л. А. Международная организация труда. Москва: Издательство „Экзамен“, 2002, 416 с.

Коцев, М. Ред за изработването и приемането на конвенции и препоръки на Международната организация на труда. – Държава и право, 1989, № 7, с. 48-58.

Лозанова, Цв. Международен механизъм за защита на правата на човека – правна същност, видове и тенденции на развитие. – Юридически свят, 1999, № 2, с. 161-187.

Лукаш, С. С. Співвідношення централізованого і локального регулювання трудових відносин в умовах ринкової економіки. Харків: Видавництво „ФІНН“, 2009.

Лушникова, М. В. Международное трудовое право: понятие, предмет. – Вестник Пермского университета. Юридические науки, 2013, № 3 (21), с. 131-138.

Лушникова, М. В., А. М. Лушников. Международное трудовое право и международное право социального обеспечения: введение в курс. Учебное пособие. Ярославль: Ярославский государственный университет имени П. Г. Демидова, 2010, 248 с.

Лютов, Н. Л. Основополагающие международные права и принципы в сфере труда: проблемы определения. – Вестник трудового права и права социального обеспечения, 2009, № 4, с. 103–118.

Маркова, Пл. Съответствие на българското законодателство с международните норми, уреждащи трудовите и икономическите права. – Правата на човека, I, 1997, № 1, с. 41-50.

Маркова, Пл. 85 години Международна организация на труда (МОТ) – нови акценти в дейността и ценностите. – Панорама на труда, 2004, № 10, с. 43-50.

Маркова, Пл. Нормотворческата дейност на МОТ в условията на глобализация. – В: Международната организация на труда и България – 100 години и напред. [Сборник с доклади и научни съобщения от Международната научнопрактическа конференция, посветена на 100-годишнината от създаването на МОТ, 27-28 юни 2019 г., Софийски университет „Св. Климент Охридски“]. Ред. колегия. С.: Сиби, БАТПОО, ИК „Труд и право“, НОИ, МТСП и др., с. 70-78.

Мачульская, Е. Е. Столетие Международной организации труда: итоги и новые задачи. – Международные трудовые стандарты и национальное законодательство о труде и социальном обеспечении (к 100-летию МОТ). Сборник научных трудов V Международной научно-практической конференции, Минск, 1-2 ноября 2019 г. Редакционная коллегия: К. Л. Томашевский (отв. ред.) [и др.]. Минск: Международный университет „МИТСО“, 2019, с. 36-40.

Минчева, В. 90 години Международната организация на труда. – Бюлетин на Националния осигурителен институт, VIII, 2009, № 3, с. 28-31.

Митовска, Сл. Международна организация на труда. С.: Институт за социални проучвания, 1946, 206 с.

Морозов, П. Е. Роль и значение актов ООН и МОТ как источников трудового права в условиях глобализации. – В: Lex Russica. Научные труды Московской государственной юридической академии, 2009, № 5, с. 1116-1124.

Морозов, П. Е. Современная роль Международной организации труда в условиях глобализации. – Пробелы в российском законодательстве [Москва: Издательского дома „Юр-ВАК“], 2011, № 5, с. 115-119.

Мръчков, В. Правна и политическа същност на конвенциите и препоръките на Международната организация на труда. – Правна мисъл, 1975, № 1, с. 13-26.

Мръчков, В. Международноправна защита на труда на жената. – Правна мисъл, 1975, № 3, с. 29-44.

Мръчков, В. Международноправна закрила на икономическите и социалните права на човека и тяхното осъществяване в България. – Международни отношения, 1988, № 10, с. 15-27.

Мръчков, В. България пред международните трудови норми. – В: Международните трудови конвенции в България. Сборник. С.: Конфедерация на независимите синдикати в България, 1992, с. 19-56.

Мръчков, В. Ролята на Международната организация на труда за закрилата на труда. – Закон, III, 1994, № 2, с. 25-44.

Мръчков, В. Съвременни проблеми на нормотворческата дейност на Международната организация на труда и България. – В: Актуални проблеми на международното право.

Сборник от научни трудове, посветен на проф. Владимир Кутиков. Под ред. на Ал. Янков и Й. Зидарова. С: УИ „Св. Кл. Охридски“, 2000, с. 76-121.

Мръчков, В. Международно трудово право. С.: Сиби, 2000, 360 с.

Мръчков, В. Тристранното сътрудничество в конвенциите и препоръките на Международната организация на труда. – Правна мисъл, XLII, 2001, № 2, с. 65-85.

Мръчков, В. Нормите на Международната организация на труда. – Юридически свят, 2011, с. 105-131.

Мръчков, В. За „социалното“ в българската конституция. – В: Актуални проблеми на трудовото и осигурителното право. Том IX. Право и социална политика. С.: УИ „Св. Кл. Охридски“, 2017, с. 40-56.

Мръчков, В. Трудово право. 10. прераб. и доп. изд. С.: Сиби, 2018, 1000 с.

Мръчков, В. Да работим за по-светло бъдеще. – Труд и право, XXVIII, 2019, № 4, с. 5-17.

Мръчков, В. Нормотворческата дейност на МОТ и България през изтеклите 100 години. – В: Международната организация на труда и България – 100 години и занаят. [Сборник с доклади и научни съобщения от Международната научнопрактическа конференция, посветена на 100-годишнината от създаването на МОТ, 27-28 юни 2019 г., Софийски университет „Св. Климент Охридски“]. Ред. колегия. С.: Сиби, БАТПОО, ИК „Труд и право“, НОИ, МТСП и др., 2020, с. 29-59.

Мулешкова, Ир. Универсалните стандарти за правата на човека и механизмите за тяхната защита в системата на ООН. – Правата на човека, II, 1998, № 1, с. 3-15.

Найденев, Н. Международната организация на труда на 90 години. Глобалният пакт по заетостта – път за решаване на проблемите, предизвикани от икономическата криза. – Информационен бюлетин по труда, XLII, 2009, № 7, с. 78-85.

Николов, Д. Международна организация на труда. История, устройство, решения. С предговор от Кирил Г. Попов. София: Хемус, 1924, VIII л.+144 с.

Нобелови лауреати. Еднотомна енциклопедия. С.: „Българска енциклопедия“ – БАН, Фондация „Отворено общество“, 1994, с. 292-293.

Осокина, Ю. Ю. Социальные права людей как основные ориентиры в деятельности социального государства. – В: Актуальные проблемы защиты прав физических и юридических лиц: материалы круглого стола (г. Вологда, 1 июля 2010 г.). Вып. 2 „Гражданские и гражданские процессуальные права физических и юридических лиц“. Вологда: Воронежский государственный педагогический университет, 2010, с. 63-73.

Павлов, Б. Международните трудови норми в светлината на Декларацията на МОТ за основните принципи и правата в областта на труда – гаранция за социална сигурност в света. – Международни отношения, 1999, № 5, с. 75-78.

Парапунова, Ст. Процедура по „вземане на акт“ от Конвенция или Препоръка на Международната организация на труда, съгласно член 19, ал. 5, буква „б“ и ал. 6, буква „б“ от Устава на МОТ. – Информационен бюлетин по труда, XLV, 2012, № 10, с. 90-93.

Петрова, П. Проблеми и перспективи на международноправната защита на социалните права. – В: Сборник с доклади от международна научна конференция „Ролята и значението на международното и наднационалното право в съвременния свят“, организирана по повод 90-годишнината на проф. д-р Иван Владимиров. Състав. Д. Маринова. С.: Издателски комплекс – УНСС, 2018, с. 531-550.

Присекина, Н. Г. Проблеми дискриминации в международном трудовом праве. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Владивосток, 2002, 24 с.

Рубина, И. Е. Деятельность государств в области ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин. – Московский журнал международного права, 2001, № 4, с. 232-239.

Средкова, Кр. Прилагане на международните трудовоправни норми – вътрешен и международен контрол. – Юридически свят, 2007, № 1, с. 41-60.

Средкова, Кр. Осигурително право. 5. прераб. и доп. изд. С.: Сиби, 2016, 648 с.

Средкова, Кр. Международната организация на труда – основен стожер на социалната сигурност на трудещите се. – Труд и право, XXVIII, 2019, № 2, с. 6-12.

Средкова, Кр. Социалният диалог в МОТ и България. – В: Международната организация на труда и България – 100 години и занапред. [Сборник с доклади и научни съобщения от Международната научнопрактическа конференция, посветена на 100-годишнината от създаването на МОТ, 27-28 юни 2019 г., Софийски университет „Св. Климент Охридски“]. Ред. колегия. С.: Сиби, БАТПОО, ИК „Труд и право“, НОИ, МТСП и др., с. 267-277.

Стайков, Ив. Понятие за дискриминация в трудовите отношения. – Правен преглед, 2005, № 1, с. 22-42.

Стайков, Ив. Забраната за дискриминация в трудовите отношения и проблемът за равните възможности на жените и мъжете и на представителите на различни етнически групи. – Административно правосъдие, 2005, № 4, с. 31-52 и № 5, с. 28-34.

Стайков, Ив. Уредба на забраната за дискриминация в универсалните международноправни актове. – В: Сборник с доклади от международна научна конференция на тема „Ролята и значението на международното и наднационалното право в съвременния свят“, организирана по повод 90-годишнината на проф. д-р Иван Владимиров, гр. София, 27.10.2017 г. София: Издателски комплекс – УНСС, 2018, с. 499-509.

Стайков, Ив. Трудовите права – между естествено-правните и юридико-позитивистичните възгледи за правата на човека. – В: Правата на гражданите и тяхната защита. Сборник доклади и статии от международната научна конференция в чест на акад. Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес, почетен доктор на Нов български университет, проведена на 6 ноември 2018 г. С.: Издателство на Нов български университет, 2019, с. 399-411.

Стайков, Ив. Историческата роля на Международната организация на труда за установяване на международни стандарти за трудовите и социални права на човека. – Годишник на Департамент „Право“ на Нов български университет 2019 г. Година VIII. С.: Издателство на Нов български университет, 2020, с. 216-243.

Стайков, Ив. Общопризнатите принципи и норми на международноправното регулиране на труда. – В: Международната организация на труда и България – 100 години и занапред. [Сборник с доклади и научни съобщения от Международната научнопрактическа конференция, посветена на 100-годишнината от създаването на МОТ, 27-28 юни 2019 г., Софийски университет „Св. Климент Охридски“]. Ред. колегия. С.: Сиби, БАТПОО, ИК „Труд и право“, НОИ, МТСП и др., с. 123-133.

Стайков, Ив. 100 години членство на България в Международната организация на труда и значение на международните трудови стандарти. – Съвременно право, XXXI, 2020, № 2, с. 23-40.

Танчев, Евг. Проблеми на социалната държава в модерния конституционализъм. – Правна мисъл, 1994, № 2, с. 3-13.

Томашевский, К. Л. Общеизвестные принципы международного права в сфере труда: понятийные аспекты. – Юстиция Беларуси, 2010, № 11, с. 51-55.

Томашевский, К. Л. Общеизвестные принципы международного права в сфере труда: перечень и юридическая сила. – Журнал международного права и международных отношений, 2010, № 4, с. 21-25.

Томашевский, К. Л. Декларация столетия МОТ 2019 года и ее значение для социально-экономических прав трудящихся. – В: Международные трудовые стандарты и национальное законодательство о труде и социальном обеспечении (к 100-летию МОТ). Сборник научных трудов V Международной научно-практической конференции, Минск, 1-2 ноября 2019 г. Редакционная коллегия: К. Л. Томашевский (отв. ред.) [и др.]. Минск: Международный университет „МИТСО“, 2019, с. 55-60.

Трайкова, Л. Международноправни актове за защита на правата на жените. – Правна мисъл, 1978, № 6, с. 86-95.

Черняева Д. В. Способы обеспечения реализации основополагающих международных трудовых стандартов: поиски решения. – Трудовое право [Москва: Издательство „Интел-Синтез“], 2003, № 8, с. 34-41.

Черняева Д. В. Международные стандарты труда. (Международное публичное трудовое право). Учебное пособие. Москва: ООО „Издательство КноРус“, 2010, 232 с.

Шабанов Р. И. „Работать ради лучшего будущего“: концепция достойного труда в докладе, посвященном столетию Международной организации труда. – В: Международные трудовые стандарты и национальное законодательство о труде и социальном обеспечении (к 100-летию МОТ). Сборник научных трудов V Международной научно-практической конференции, Минск, 1-2 ноября 2019 г. Редакционная коллегия: К. Л. Томашевский (отв. ред.) [и др.]. Минск: Международный университет „МИТСО“, 2019, с. 61-64.

Шестерякова, И. В. Международные трудовые нормы в свете глобализации. – В: Современное состояние законодательства и науки трудового права и права социального обеспечения. Материалы международной научно-практической конференции. Под ред. К. Н. Гусова. Москва: Московский государственный юридический университет имени О. Е. Кутафина и Издательство „Проспект“, 2010, с. 401-406.

Шестерякова, И. В. Международные трудовые нормы в эпоху глобализации и интеграции. – В: Международные трудовые стандарты и национальное законодательство о труде и социальном обеспечении (к 100-летию МОТ). Сборник научных трудов V Международной научно-практической конференции, Минск, 1-2 ноября 2019 г. Редакционная коллегия: К. Л. Томашевский (отв. ред.) [и др.]. Минск: Международный университет „МИТСО“, 2019, с. 65-69.

Янулов, Ил. Компетенция на Международната организация на труда. – Годишник на Софийския университет, Юридически факултет. Том XXXI, 10, 1935-1936, с. 5-25.

Янулов, Ил. Социално-правен анализ на международното трудово законодателство. София, 1941, 100 с.

Янулов, Ил. Ратифицираната конвенция и вътрешното право на дадена страна. – Адвокатски преглед, XXIII, 1942, № 2, с. 19-21.

Янулов, Ил. 40 години Международна организация на труда. – Известия на Икономическия институт на Българската академия на науките, 1961, № 1-2, с. 5-78.

Alston, Philip. „Core labour standards“ and the transformation of the international labour rights regime. – European journal of international law, 2004, Vol. 15, Iss. 3, pp. 457–521.

Bellace, Janice R. The ILO Declaration of fundamental principles and rights at work. – International journal of comparative labour law and industrial relations. Kluwer Law International, 2001, Vol. 17, Iss. 3, pp. 269–287.

Blanpain, Roger and Michele Colucci. The globalization of labour standards. The soft law track. – Bulletin of comparative labour relations, Vol. 52. Hague: Wolters Kluwer Law International BV, 2004, 168 p.

Boivin, Isabelle and Alberto Otero. The committee of experts on the application of conventions and recommendations: Progress achieved in national labour legislation. – International labour review, 2006, Vol. 145, Iss. 3, pp. 207-220.

Dufty, Norman F. „Organizational Growth and Goal Structure: The Case of the ILO“ – International Organization, 1972, Vol. 26, № 3, pp. 479–498.

Elliott, Kimberly Ann and Richard Freeman. Can labour standards improve under globalization? Washington: Peterson Institute for international economics, 2003, 200 p.

Ewing, Keith D. International labour standards. – In: Global industrial relations. Michael J. Morley, Patrick Gunnigle and David Collings (eds.). London and New York: Routledge, 2006, pp. 239-253.

French, Jean D. The Declaration of Philadelphia and the global social charter of the United Nations, 1944-45. – International labour standards and economic interdependence. Geneva: ILO, 1994, pp. 17-26.

Gravel, Eric and Chloé Charbonneau-Jobin. The committee of experts on the application of conventions and recommendations: its Dynamic and Impact. ILO: Geneva, 2003, 100 p.

Gravel, Eric and Delpech Quentin. International labour standards: Recent developments in complementarity between the international and national supervisory systems. – International labour review, 2008, Vol. 147, Iss. 4, pp. 403-415.

Gross, James A. and Lance A. Compa. Human Rights in Labour and Employment Relations: International and Domestic Perspectives. Ithaca, NY: Cornell University Press [Labour and Employment Relations Association, University of Illinois at Urbana-Champaign], 2009, 237 p.

Helfer, Laurence R. Understanding change in international organizations: Globalization and innovation in the ILO. – Vanderbilt law review, 2006, Vol. 59, Iss. 3, pp. 649-726.

Herzenberg, Stephen A., Jorge F. Perez-Lopez and Stuart K. Tucker. Labour standards and development in the global economy. – In: Labour standards and development in the global economy. Stephen A. Herzenberg and Jorge F. Perez-Lopez (eds.). Washington, DC: U.S. Department of labour, Bureau of International labour affairs, 1990, p. 1-16.

ILO. The Committee on the application of standards of the International Labour Conference: a dynamic and impact built on decades of dialogue and persuasion. Geneva: ILO, 2011, 185 p.

International labour standards: History, theory and policy options. Kaushik Basu, Henrik Horn, Lisa Roman, Judith Shapiro (eds.). Blackwell Publishing Ltd, 2003, 360 p.

Ivanov, Semen. A. The International Labour Organisation: Control over application of the conventions and recommendations of labour. – In: Control over compliance with international law. W. E. Butler (ed.). Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1991, pp. 153-163.

Jenks, Clarence W. Human Rights and International Labour Standards. London: Stevens & Sons Ltd, 1960, XV+159 p.

Johnston, George Al. The International Labour Organization: Its work for social and economic progress. London: Europa Publications, 1970, XII+363 p.

Kellerson, H. The ILO Declaration of 1998 on fundamental principles and rights: A challenge for the future. – International labour review, 1998, Vol. 137, Iss. 2, pp. 223–227.

Landy, Ernest Alfred. The effectiveness of international supervision: Thirty years of ILO experience. London: Stevens & Sons; Dobbs Ferry (New York): Oceana Press Publications, 1966, XIV + 268 p.

Leary, Virginia A. International Labour Conventions and National Law. The Effectiveness of the Automatic Incorporation of Treaties in National Legal Systems. Springer Science+Business Media Dordrecht [Originally published by Martinus Nijhoff Publishers, The Hague: Kluwer Group], 1982, XIV+191 p.

Lee, Eddy. The Declaration of Philadelphia: Retrospect and prospect. – International labour review, 1994, Vol. 133, Iss. 4, pp. 467–484.

Lee, Eddy. Globalization and labour standards: A review of the issues. – International labour review, 1997, Vol. 136, Iss. 2, pp. 173-189.

Maul, Daniel. The International Labour Organization. 100 Years of global social policy. Berlin: De Gruyter Oldenbourg [Walter de Gruyter GmbH] in association with ILO, International labour office, Geneva, 2019, XIV+301 p.

Maupain, Francis. International Labour Organisation: Recommendations and similar instruments. Commitment and compliance – The role of non-binding norms in the international legal system. D. Shelton (ed.). Oxford and New York: Oxford University Press, 2000, 560 p.

Maupain, Francis. New foundation or new façade?: The ILO and the 2008 Declaration on social justice for a fair globalization. – European journal of international law, 2009, Vol. 20, Iss. 3, pp. 823-852; The Modernization of labour law and industrial relations in a comparative perspective. R. Blanpain, W. Bromwich, O. Rymkevich et al. (eds.). – Bulletin of comparative labour relations. Vol. 70. Hague: Wolters Kluwer Law International BV, 2009, 482 p.

Maupain, Francis. The ILO regular supervisory system: A model in crisis? – International organizations law review, 2013, Vol. 10, Iss. 1, pp. 117–165.

Maupain, Francis. The Future of the International Labour Organization in the global economy. Oxford: Hart Publishers, 2013, XIX+300 p.

Protecting labour rights as human rights: present and future of international supervision: proceedings of the international colloquium on the 80th anniversary of the ILO Committee of experts on the application of conventions and recommendations, Geneva, 24-25 November 2006. George P. Politakis (ed.). Geneva: ILO – International labour office, 2007, 292 p.

Rodgers, Gerry, Eddy Lee, Lee Swepston, and Jasmien Van Daele. The ILO and the quest for social justice, 1919–2009. Ithaca, NY: Cornell University Press; Geneva: ILO, 2009.

Rodgers, Gerry, Lee Swepston, Eddy Lee and Jasmien van Daele. The International Labour Organization and the quest for social justice, 1919–2009. Geneva: ILO, International labour office, 2009, XVI+272 p.

Romano, Cesare P. R. The ILO System of Supervision and Compliance Control: A Review and Lessons for Multilateral Environmental Agreements. International Institute for Applied Systems Analysis, Laxenburg, Austria, 1996, 61 p.

Rood, Max. New Developments within the ILO supervisory system. – In: Labour law, human rights and social justice: Liber amicorum in honour of prof. dr. Ruth Ben-Israel. R. Blanpain (ed.). Hague: Kluwer Law International, 2001, pp. 87-94.

Samson, Klaus T. Regulatory and supervisory system International Labour Organization. – In: Social Rights as Human Rights: A European Challenge. Krzysztof Drzewicki, Catarina Crause and Allan Rosas (eds.), Turku: Institute for Human Rights, Ebo Akademi University, 1994, pp. 115-149.

Servais, Jean-Michel. International labour law. Hague: Wolters Kluwer Law International BV. 2nd revised edition, 2009, pp. 72-74.

Simpson, William R. Standard-setting and supervision: a system in difficulty. – In: Les normes internationales du travail: un patrimoine pour l’avenir – Mlanges en l’honneur de Nicolas Valticos. dans J.-C. Javillier, B. Gernigon et G. P. Politakis (éds.). Genève: ILO, BIT, 2004, pp. 47-73.

Somavía, Juan. 60th Anniversary of the Declaration of Philadelphia. Geneva: ILO, International labour office, 2004.

Standing, Guy. The ILO: An agency for globalization? – Development and change, 2008, Vol. 39, Iss. 3, pp. 355-384.

Staykov, Ivaylo. The socio-economic consequences of the COVID-19 pandemic and international labour standards. Scientific report presented to Middle East International Conference on contemporary scientific studies-V, March 27-28, 2021, Ankara, Turkey. Conference book publishing April 20, 2021.

Sulkowski, Joseph. „The Competence of the International Labour Organization Under the United Nations System“ – The American Journal of International Law, 1951, Vol. 45, № 2, pp. 286–313.

Supiot, Alain and Pamela Meadow. Beyond employment: Changes in work and the future of labour law in Europe. Oxford: Oxford University Press, 1 edition, 2001, 264 p.

Swepston, Lee. Supervision of ILO standards. – International journal of comparative labour law and industrial relations, 1997, Vol. 13, Iss. 4, pp. 327-344.

Swepston, Lee. The Future of ILO standards. – Monthly labour review, 1994, Vol. 117, Iss. 9, pp. 16-23.

Tapiola, Kari. The ILO system of regular supervision of the application of conventions and recommendations: A lasting paradigm. – In: Protecting labour rights as human rights: Present and future of international supervision. Proceedings of the international colloquium on the 80th anniversary of the ILO Committee of experts on the application of conventions and recommendations, Geneva, 24-25 November 2006. Edited by George P. Politakis. Geneva: ILO – International labour office, 2007, pp. 29-36.

Tapiola, Kari. The teeth of the ILO – The impact of the 1998 ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work. Geneva: International Labour Office, 2018, 111 p.

Thomas, Albert. International Social Policy. Trans. Monica Curtis. Geneva: ILO, 1948, p. 62.

Tikriti, Abdul-Karim. Tripartism and the International Labour Organisation: a study of the legal concept: its origins, function, and evolution in the law of nations. Studies in international law. Vol. 7. Stockholm, Sweden: Published under the auspices of Svenska Institutet för Internationell Rätt: Distributed by Almqvist & Wiksell International, 1982, XXVIII+417 p.

Tsogas, George. Labour regulation in a global economy. London and New York: 2001, first published by M. E. Sharpe; 2015, published by Routledge Taylor & Francis, XII+204 p.

Valticos, Nicolas. Once more about the ILO system of supervision: In what respect is it still a model? – In: Niels Blokker, Henry G. Schermers and Sam Muller. Towards more effective supervision by international organizations: essays in honour of Henry G. Schermers. Vol. I. Dordrecht; Boston [etc.]: Martinus Nijhoff Publishers, 1994, pp. 99-113.

Valticos, Nicolas. International labour standards and human rights: approaching the year 2000. – International labour review (Special issue: labour rights, human rights), 1998, Vol. 137, Iss. 2, pp. 135-148.

Valticos, Nicolas and Geraldo von Potobsky. International Labour Law. Second revised edition. Deventer, Boston: Kluwer Law and Taxation, 1995, 322 p.

Weisband, Edward. Discursive multilateralism: Global benchmarks, shame and learning in the ILO labor standards monitoring regime. – International studies quarterly, 2000, Vol. 44, Iss. 4, pp. 643-666.